

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravnški prostori:
2607 S. Lawndale Ave.

Office of Publication:
2607 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXI.

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO, ILL., PETEK, 23. DECEMBRA (DEC. 23), 1938

Subscription \$6.00 Yearly

STEV.—NUMBER 251

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Velik policijski lov na brezposelne reveže v Nemčiji

Čez sto revežev aretiranih v navalu na ustanove Zveličavne armade v Hamburgu. Glasilo ministra nacijske propagande napada ameriškega notranjega tajnika Ickesa. Očita mu, da podžiga vojno in prelom odnošajev med Združenimi državami in Nemčijo

Berlin, 22. dec. — Nacijska kampanja proti brezposelnim revežem se je pričela v velikem obsegu. Hitlerjeva policija namerava poloviti vse brezposelne in jih uposliti pri gradnji trdnjav ob francoski meji in avtomobilskih cest ter drugih projektov, "od katerih bo imelo ljudstvo koristi."

Naznanjeno je bilo, da je nacijska policija v navalih na ustanove in zavode Zveličavne armade v pristaniškem distriktu Hamburga aretirala 118 brezposelnih revežev. Vsi so se morali podvreči telesni preiskavi; oni, katere so zdravniki spoznali za sposobne, so bili takoj poslani na delo.

Berlin, 22. dec. — List Der Angriff, glasilo Josepha Goebbelsa, ministra nacijske propagande, je včeraj obdolžilo Harolda L. Ickesa, ameriškega notranjega tajnika, da podžiga vojno in prelom odnošajev med Ameriko in Nemčijo.

"Namesto da bi Ickes skrbel za red v svoji državi, vodi agitacijo proti Nemčiji, da provocira vojno," piše Goebbelsov list. "Ickes je očitno hudobni čar v sedanji ameriški politiki. Kaj naj mislimo o demokraciji, v kateri minister nikdar ne soglaša z načelnikom države. Naše mnenje je, da je tudi Roosevelt deloma odgovoren za Ickesove izbruhe proti Nemčiji, ki so dali tisku priliko za ponovne napade na Nemčijo. Ali naj domnevamo, da je Roosevelt politično osamljen? Ideja, da je Ickes govoril proti Nemčiji kot privatna oseba, se nam zdi otročja."

(Ickes je nedavno v svojem govoru po radiu ožigal nacijsko persekucijo židov in si s tem nakopal jezo nemških vladnih krogov.)

List je tudi napadel H. S. Cummingsa, ameriškega justičnega tajnika, ki je tudi za prelom odnošajev med Ameriko in Nemčijo.

Francoski delavci za bojkot Japonske

Japonski tisk urgira rabo sile proti Ameriki

Pariz, 22. dec. — Splošna delavska zveza je včeraj pozvala francoski narod, naj bojkotira japonsko blago in izdelke, "ki so okropljeni s krvjo kitajskih delavcev in kmetov."

"Niti penija ne smejo Francozi dati japonskim tovarom," se glasi apel. "Če hočete, da civilizacija čimprej zmaga, ne kupujte japonskih produktov."

Zveza prijateljev kitajskega ljudstva je objavila listo japonskih izdelkov, ki jih prodajajo v Franciji. Lista vključuje tudi imena trgovin, ki prodajajo japonsko blago.

Tokio, 22. dec. — Japonsko časopisje priporoča rabo "aktualne sile" proti Ameriki in Veliki Britaniji. Hongkong, angleška kronska kolonija, mora priti pod kitajsko suvereniteto. V diskusiji o ameriškem posojilu Kitajski list Kokumin pravi, "da je izvajanje politike v Aziji mogoče le z aktualno silo."

Domače vesti

NAROČNIKOM

Prihodnji ponedeljek je božični praznik, ki se praznuje naslednje nedelje in Prosveta tega dne ne izide, namesto tega je pa izšla številka Prosvete na osmih straneh, da naročnike odškodujemo za izgubo ponedeljkove številke. — Uredništvo in upravnštvo.

Star pionir umrl

Calumet, Mich. — Zadnje dni, dva tedna po smrti svoje žene, je umrl Matija Likovič, star 77 let in rojen v Goleku pri Dragatuših v Beli Krajini. V Ameriki, in sicer ves čas v Calumetu, je živel okrog 55 let in zapuščal tri sinove in pet omoženih hčera, ki bivajo deloma tu in deloma v Detroitu ter drugod po Michiganu. — Zadnji teden so trije Slovenci dobili državljanske pravice na okrajnem sodišču v Houghtonu.

Nesreča mladega fanta

Conneaut, O. — Avto je podrl 16-letnega Bennieja Sedmaka, ko se je vozil s kolesom proti domu. Težko ranjenega so odpeljali v bolnišnico.

Clevelandske novice

Cleveland. — Pokojna Mary Znidaršič, roj. Vidmar, je bila žrtev nesrečnega padca po stopnicah, pri katerem si je zlomila nogo v kolku in dobila druge poškodbe, katerim je podlegla nekaj dni kasneje v bolnišnici. Rojena je bila v Hinjah na Dolenjskem in v Ameriko je prišla pred 35 leti. Zapuščala otroke svoje hčere, ki so ostali sirote brez očeta in matere.

Jolietški bolniki

Joliet, Ill. — V bolnišnici se nahajala Jean Težak, pogrebna in članica društva 115 SNPJ. Dalje je v bolnišnici žena Jos. Zalarja, ki je tudi član omenjenega društva. Doma se zdravi Mike Nabernik, tudi član društva 115 SNPJ. Želja je, da vsi trije čim prej okreva.

Številne žrtve mraza v Evropi

Pariz se izkopava iz zametov

Pariz, 22. dec. — Val mraza, ki je zajel Evropo, je zahteval več človeških življenj. Pridrvel je iz Rusije in se razširil na zapadne države. V Moskvi je včeraj toplomer kazal 5 stopinj pod ničlo, v Novosibirsku, Sibiriji, pa 54 stopinj pod ničlo.

Snežni zameti so ustvarili nov problem v Parizu. Dva tisoč brezposelnih delavcev je dobilo delo pri kidanju in odstranjevanju snega. Bilo je prvič od l. 1879, da je moralo mesto najeti delavce za kidanje snega.

Poljska proti avtonomiji Ukrajine

Varišava, Poljska, 22. dec. — Stanisław Car, predsednik poljske zbornice, je zavrgel predlog, da poljska Ukrajina dobi teritorialno avtonomijo. Predlog je stavila grupa petnajstih ukrajinskih poslancev. Car je dejal, da bi morala Poljska revidirati svojo ustavo, če bi hotela podeliti Ukrajini avtonomijo.

Protivojni kongres v Columbusu

Delavski voditelji podprli gibanje

New York. — Izjavljajoč, "da Združene države postajajo središče vojne propagande," je Mladinski odbor proti vojni sklical protivojni kongres, ki se bo pričel 27. decembra v Columbusu, O. Tam bodo izdelani načrti, kako naj ameriška mladina vodi kampanjo, ki naj bi preprečila vstop Amerike v zunanjo vojno.

"Ta kongres je bil sklican, da dobi protivojno gibanje večjo oporo pri ameriškem ljudstvu," je izjavil A. Hollister, tajnik Mladinskega odbora proti vojni. Predmet diskusije bo v prvi vrsti vprašanje jačanja ameriške oborožene sile. Kongres bo med drugim zahteval:

Ustavitev militariziranja Združenih držav, konec protekcije ameriških dolarjev na račun življenj ameriških državljanov, odklonitev dogme kolektivne zaščite in opustitev vseh načrtov industrijske mobilizacije ter pospeševanje pravega internacionalizma, alonečega na miru in pravici.

Med onimi, ki sponzorirajo protivojni kongres, so Max D. Danish, urednik glasila oblašne unije International Ladies Garment Workers; Powers Hapgood, član eksekutivnega odbora unije združenih čevljarških delavcev; Homer Martin, predsednik avtne unije; A. Philip Randolph, predsednik bratovščine železniških postreškov, in Lawrence Rogin, direktor vzgojnega departmanta Ameriške federacije nogavičarskih delavcev.

Veleporota obtožila ruska špiona

Los Angeles, Cal., 22. dec. — Federalna veleporota je včeraj obtožila Hafisa Salicha in Mihalja Gorina, upravitelja ruskega turističnega urada, špionaže v prilogi sovjetski Rusiji. Obtožnica pravi, da sta izdajala tajnosti o ameriški bojni mornarici ruskim avtoritetam.

Morilka odvetnika obsojena v zapor

St. Joseph, Mich., 22. dec. — Fern Patricia Dull, ki je ustrelila odvetnika Williama Holbrooka, svojega ljubimca, je bila danes obsojena na petnajst let zapore. Obsojbo je izrekel sodnik Mark T. Taylor.

ARGENTINA POBIJA AMERIŠKI OBRAMBNI NAČRT

Proti militaristični zvezi ameriških držav

VIHARNA DEBATA NA KONFERENCI

Lima, Peru, 22. dec. — Argentinska vlada se je odločno izrekla proti resoluciji delegacije Združenih držav o vseameriški solidarnosti in skupni obrambi, ki je bila predložena kot "deklaracija panameriške konference v Limi." Argentinska delegacija je nato predložila svoj načrt vseameriške solidarnosti. Ta postavlja Združene države v sfero možnosti sovražnega napada in celo agresivnosti proti latinskim republikam.

Stališče argentinske delegacije je izzvalo viharne debate na panameriški konferenci. Mnenje prevladuje, da bo zastoj zlomljen le, če bo Argentina dobila dalekosežne koncesije.

Argentinski načrt predvideva posvetovanja med ameriški republikami, kadar jih zahteva katerakoli država. Delegacija se je izrekla proti obrambnemu načrtu Združenih držav, ker govori o formiranju militaristične zveze, v katero Argentina neče stopiti.

"Predvsem moramo biti previdni pri vailjevanju solidarnosti, ki bi lahko ovirala razvoj ameriških republik," je izjavila argentinska delegacija. "Ratifikacija dogovora, ki je bil sklenjen pred dvema letoma v Buenos Airesu, je potrebnejša nego militaristična zveza."

Argentinska delegacija je odklonila ameriški obrambni načrt po naročilu predsednika Roberta Ortiza. Debata o ustanovitvi Lige ameriških držav je bila odložena. O predlogu bodo razpravljali večaki in potem predložili svoje poročilo.

Resolucija, ki obsoja pobijanje civilnega prebivalstva iz zraka, je bila včeraj predložena po mehiški delegaciji. Razprava o tej resoluciji se bo pričela danes.

Zadnje vesti

WASHINGTON, D. C. — Ameriška vlada je ostro nastopila proti Hitlerju, ko je kratkoma zavrnil njegov protest proti govoru tajnika notranjih zadev Ickesa v Clevelandu, ki je mika-stil diktatorje. Pomožni državni tajnik Welles je rekel nemškemu skrbniku poslov, da Nemčija ne sme pričakovati, da bo Amerika molčala na njene nezaslišaneosti in okrutnosti. Dalje je povedal Nemeu, da ogromna večina Američanov odobrava Ickesov govor.

BERLIN. — Krogi nacijske vlade so tako razkačeni vsled naj-novejšega nastopa ameriške vlade, da namigujejo o prelomu Nemčije z Združenimi državami.

LIMA, PERU. — Panameriška konferenca je soglasno sprejela resolucijo solidarnosti 21 ameriških republik napram vsaki nameravani inozemski vojaški ali politični invaziji ameriških celin. Resolucija je delo Argentine, potem ko so Združene države kompromitirale svoj onutek resolucije.

LONDON. — Velikanska afera špionaže, korupcije in uporniške zarote odkrita v Frankovi armadi; čez 1000 Frankovih vojaških in civilnih uradnikov je bilo aretiranih in na stoltnje ustreljenih. Konflikti med Italijani in Frankovimi Španci so na dnevnem redu. To je vzrok, da je fašistična decembrska ofenziva padla v vodo.

BELGRAD, JUGOSLAVIJA. — Dr. Anton Korosec, vodja slovenske klerikalne stranke, ni več notranji minister. Stojadinović je na njegovo mesto imenoval Milana Atijmovića, policijskega šefa iz Beograda!

Sodišče razveljavilo injunkcijo

Odvetnik Hays kritizira zavlčevanje

New York. — (FP) — Po 22 mesecih odlašanja je federalno sodišče razveljavilo injunkcijo, katere je prepovedovala policiji v Jersey Cityju, N. J., vmešavanje v piketne aktivnosti. Injunktio je bila izposlovali dve uniji Ameriške delavske federacije. Injunktio je bila učinkovita samo tri dni v aprilu preteklega leta. Izvajanje injunkcije je bilo ustavljeno kakor hitro je bila izdana. Medtem, ko je vzel sodnik skoro dve leti, da so prišli do svojega zaključka, je ena kompanija, proti kateri je bila oklicana stavka, bankrotirala, druga pa je sklenila pogodbo z unijo.

Arthur Garfield Hays, ki je reprezentiral unijo, je ostro obsodil federalno sodišče zaradi zavlčevanja. "Ta zadeva je bila zadržana 22 mesecev," je rekel Hays. "Po mojem mnenju je to zanikanje justice in čuditi se ne smemo, ker ljudje izgubljajo zaupanje v sodnijske procedure."

Sodišče pravi v svojem odloku, da je razveljavilo injunkcijo, ker kompaniji nista več zapleteni v spor z delavci. John Biggs, član federalnega sodišča, je pobijal odlok večine. Njegov argument je bil, da injunktio ne bi smela biti razveljavljena, ker fundamentalno vprašanje o ustavnih pravicah tožiteljev še ni bilo rešeno.

Uniji, prizadeti v tem slučaju, sta čevljarstva, ki je oklicala stavko pri Uneeda Slipper Co., in unija tapetnikov. Slednja je sklenila pogodbo s Pacific Parlor Frame Co. Uneeda Slipper Co. je nekaj mesecev po izbruhu stavke bankrotirala.

Ta slučaj nima nobene zveze z injunkcijo, ki jo je nedavno izdal federalni sodnik Clark v Newarku, N. J., in katere prepoveduje policiji v Jersey Cityju zatiranje civilnih svobodščin.

AGITACIJA PROTI JAPONCEM V MANDŽURIJI

Kitajske zmage na centralni fronti

KAISEKOVA PRETNJA UČINKOVITA

Sanghaj, 22. dec. — Japonci pošiljajo čete v Mandžurijo, svojo vazalno državo, da potlačijo protijaponsko agitacijo. Tako se glasi vest iz zanesljivih virov. Več enot kitajske osme (komunistične) armade je prekorajilo mejo in invadiralo Mandžurijo.

Poročilo iz Pekinga pravi, da vlaki stalno vozijo japonske vojake iz severne Kitajske v Mandžurijo. Vsa dan prekorači mejo 15 do 20 vlakov, natrpanih z japonskim vojaštvom.

Protijaponski odpor se širi tudi na Formozo, kjer se domačini in kitajski prebivalci upirajo japonskim vojnim ukrepom.

Kitajci poročajo o uspehih v bitkah z Japonci na centralni fronti. Kitajske čete so reokupirale Matang, ki leži devet milj južno od Jočova, vhoda v provinco Hunan. Tristo Japoncev je bilo ubitih in ranjenih v bitki pri Matangu.

Kitajske guerilne čete so aktivne tudi v provinci Šantung, severna Kitajska. Ponovno so zasedle mesto Cangku, 30 milj severno od Tsinina, in razbile dve železniški postaji.

Hongkong, 22. dec. — Zda se je izdelelo, da je general Kaišek, vrhovni poveljnik kitajske armade, z grožnjo izalil ameriško in angleško podporo. V razgovorih z ameriški in angleški diplomati jim je povedal, da morajo oni braniti svobodno in neodvisno Kitajsko, če hočejo zaščititi svoje interese. Ako mu demokratske države ne bodo prisločile na pomoč, se bo obrnil na sovjetsko Rusijo ali pa na totalitarne države in skušal dobiti ugodne mirovne pogoje od Japonske s posredovanjem Nemčije. Grožnja je bila učinkovita, kar potrjuje kredit v višini \$25,000,000, ki ga je Kaišek dobil v Združenih državah. Ta kredit bo Kitajska porabila za razvoj industrije in komunikacijskih zvez v svojih zapadnih provincah.

Čikaški vozniki dobili zvišanje

Nova pogodba stopi kmalu v veljavo

Chicago. — Deset tisoč voznikov tovornih avtov v čikaškem okrožju je dobilo zvišanje plače po sklenitvi nove pogodbe, ki stopi v veljavo 1. januarja. V imenu Illinois Motor Truck Operators' Assn. so pogodbo podpisali Daniel F. McKeown, William Fullerton in J. L. Keshin, v imenu krajevne unije mednarodne bratovščine voznikov in soferjev pa James Walsh, Thomas M. Conley in P. T. Lavelle. Veljavnost pogodbe poteče čez dve leti. Voditelji unije so zahtevali zvišanje plače \$5 na teden, plačane dvatedenske počitnice na leto ter plačo in pol za čezurno delo. Pogajanja so rezultirala v sklenitvi kompromisa. Plača je bila zvišana \$2 na teden, za čezurno delo pa bodo vozniki dobivali dolar na uro. Mezna lestvica določa tedensko plačo \$34 do \$44, kar zavlači od velikosti tovornega avta, ki ga voznik vozi. V veljavi je osemurnik in šest dni dela v tednu.

"Mir ljudem na zemlji!" (Narisa Jerger.)

Božič na zemljevidu

Ako vržemo bežen pogled na zemljevid našega planeta, bomo našli v najrazličnejših krajih dežele, mesta, kraje, otoke, obale in jezera, ki so dobila svoja imena od krščanskega praznika, rojstva Jezusa Kristusa. Morarji, raziskovalci in naseljenici so dali taka imena, kadar so odkrili kak dotlej neznan kraj bodisi na sam praznik, bodisi v pričakovanju bližnje obletnice Kristusovega rojstva ali pa pod svežimi vtisi ravno minulega slavnostnega dne.

Prvi izmed primerov, v katerih je kaka točka naše zemlje dobila ime po božičnem prazniku, je nedvomno ta, ko je portugalski morjeplavec Vasco da Gama krstil del vzhodne obale Južne Afrike s tem imenom. Smeli Vasco je po naročilu kralja Manuela odjadril l. 1498. s tremi ladjami na široko morje, da poišče evropski trgovini toliko zaželjeno morsko pot okoli Afrike v Indijo. Pozno na jesen, 22. novembra je Vasco odjadril rt Dobre nade in tako dosegel skrajno mejo tedaj znanega sveta. Sredi decembra pa so njegove tri ladje zašle v hude viharje, ki so se štiri dni poigravali s šibkimi brodovi tedanje dobe. Na prvi božični dan je bila Portugalcem usoda toliko naklonjena, da je vihar ponehal in da se je obupancem posrečilo pristati na afriški celini, približno na 30. stopinji južne širine. Tu so odposlanci kralja Manuela našli prijazne domačine, ki so s Portugali radi sklepali za slednje dobičkanosno trgovino. Vascovi ljudje so naložili na svoje ladje obilo slonove kosti in bakra, njihov poveljnik pa je dal obali latinsko ime Terra natalis, t. j. Božična dežela in ta naziv se je do danes ohranil v imenu države Natal, ene izmed držav Južnoafriške unije. Tudi glavno mesto te države se je dolgo časa imenovalo Port Natal (Božična luka), danes pa se zove Durban.

Blizu ravnika sredi neizmernega vodovja Tihega morja leži največji koralni atol (otoški obroč z morsko lokvo v sredi) Južnega morja, ki nosi ime Christmas Island (Božični otok). James Cook, eden izmed največjih prekomorskih raziskovalcev, je odkril ta otoški obroč 24. decembra 1777 na svojem tretjem velikem morskem potovanju. Cook je po nalogu angleške admiraltete iskal severnejšega prehoda iz Atlantike v Tiho morje, ker je bil južni okoli rta Dobre nade preveč od rok in so gospodje v Londonu mislili, da se mora njihov trgovini odpreti ugodnejša pot. Takega prehoda ni bilo, pač pa je angleški morjeplavec naletel na omenjeni koralni otok. Bil je sicer razočaran, ker na otoku nikjer ni bilo sladne vode, s katero se je bil nadejal založiti svoje ladje. Otok pa je ohranil svoje pobožno ime, dasi se je izkazal brez vode in brez prebivalcev. Danes živi na njem nekaj desetlin ljudi, ki se preživljajo s tem, da kopljejo guano, v stoletjih nakopičeni ptičji gnoj. Negostoljubni otok spada pod oblast svetovnega britanskega imperija.

Ce napravimo na zemljevidu ogromen skok iz tega tropskega okolja in se ustavimo v krajih večnega ledu južne tečajne celine, naletimo ob obali južne Viktorije dežele na Mount Christmas (Božično goro), visoko 1889 m. Kapetan Scott je na svoji veliki odpravi v kraje ob južnem tečaju l. 1902. o Božiču odkril to goro, ji določil višine in jo krstil po velikem krščanskem prazniku. Kmalu zatem se je moral vrniti, ko je bil še 859 km oddaljen od južnega tečaja.

V sosesčini južnega tečajnega ozemlja nahajamo Crosetovo otočje, v katerega skupino spada otok Possession. Zaliv na tem otoku, pripravljen za pristajanje ladij ima ime Božični zaliv. Otočje je neobljudeno, zaliv pa so tako nazvali skandinavski lovci na mrože, ki vsako leto posejajo ta odlična lovišča. Božična luka se, nadalje imenuje pristanišče na otoku Kerguelen, ki daje lovcem čisto zavetja pred viharji.

Na avstralski celini imamo dve imeni, ki ste v zvezi z Božičem. Na severozapadu Avstralije najdemo Christmas Creek (Božični potok), rečico, ki je prtok večje vode Fitzroya in Christmas Pool (Božično jezero), samotno napajališče globoko v avstralski puščavi ob vznožju Macphersonovih gor.

V Ameriki imamo Božična jezera (Christmas Lakes) v državi Oregon, na skrajnem koncu Južne Amerike pa je Božična al-pina (Christmas Sound) v negotoljubni ognjeni deželi. Tudi mesto Natal v Braziliji in mesto enakega imena na južnozpadni obali otoka Sumatre sta poimenovani po božičnem dnevu. Tudi v Rusiji je v raznih delih države mnogo krajev z imenom Roždestvenskoje, t. j. Božično. Rusi pravijo Božiču "Roždestvo Hristovo". Vendar se pri teh imenih ne da reči, da so kraji ustanovljeni ali odkriti baš na božični dan. V nekdanji Vologdski guberniji je kraj s tem imenom, ki je dobil svoje ime po tam mošnjem starem samostanu. Druga naselja so dobila ime po prvem naseljencu, ki se je imenoval Roždestvenskij. To ime v Rusiji ni redko, pomeni pa, da je bil prvi nasilec njegov, oseba duhovniškega poklica; taki so si lahko pri sprejemu poklica izbrali novo rodbinsko ime. Njih izbor je padel na praznike, kakor že omenjeni Roždestvenskij, dalje Vvedenskij, Voznesenskij, pa tudi Bogoljubov, Tihonravov in slično.

Od mnogih raziskovalcev vemo iz njihovih del, da so z veliko radostjo praznovali Božič na svojih oddaljenih potih, ne moro- da toliko iz posebne pobožnosti, marveč iz domotožja, in zaradi lepih spominov na svoja otroška leta. Tako je na dani, da so kraje imenovali po prazniku, kjer so jih slavili. Seveda ni vsaka taka prireditve ostavila sledu na zemljevidu. h. tk.

HUMOR

Pretirana previdnost

Gospa Petersiljkova in gospa Korenčkova sta se arečali na dvorišču pri stepanju preprog. "To je prav za prav možko delo," je menila gospa Petersiljkova, "saj možki prinesejo vso nesnago v stanovanje!"

"Mož ne," je rekla gospa Korenčkova, "ker si že na stopnicah sezuje čevlje!"

"Tudi podnevi?" je vprašala gospa Petersiljkova.

Nepričakovana želja

Pisatelj Bernard Shaw ni mogel pri jedi poslušati godbe. Pri nekem obedu je poklical kapelnika malega restavracijskega orkestra in ga vprašal: "Ali boste meni na ljubo zaigrali kaj posebnega?"

"Kajpak, mr. Shaw," je laskavo dejal kapelnik.

"Potlej pa prosim, dokler bom obedoval, domino!"

SLOVENSKA NARODNA POPORNA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristil ter potrebno agitacije svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorji dopis in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

ZGODOVINA BOŽIČA

V cerkvenem letu so božični prazniki prvi od treh cerkvenih glavnih praznikov. Po nastanku so pa ti prazniki zadnji v vrsti. Dejanski datum rojstva Jezusovega, ki velja za ustanovitelja te veroizpovedi, krščanstvu nikdar ni bil znan. Znanost še ni mogla točno odgovoriti na vprašanje "Katerega dne je bil rojen Kristus?"

Rojstni dan Kristusa pade prej v kakšen drugi letni čas, kakor pa v onega, v katerem ga slavimo. Kajti prvič je v Palestini podnebje konec decembra tako neugodno, da se zdi nemogoče, da bi kak pastir v tem času prenočeval s svojimi čredami pod milim nebom. K temu je treba dodati, da so te pokrajine v tej dobi sredi svoje dolge deževne dobe, ko so bila daljša potovanja zaradi neprehodnosti potov in cest skoraj nemogoča. Zaradi tega ni mogoče pritrčiti naziranj, da bi se bilo v tem času vršilo kakšno ljudsko štetje, ki je tedaj čisto zahtevalo daljša potovanja. Za verska čuvstva končno tudi ni glavna stvar poznati dan in uro Jezusovega rojstva.

Cerkvi je bilo v prvih treh stoletjih vsako božično praznovanje povsem neznan. Ko so kristjani Veliki petek, Veliko noč in Binkošti že davno praznovali, je manjkalo še praznovanje Kristusovega rojstva. Ta pojav temelji v tem, da se je krščanska praobčina menda s tako silo in zamaknenostjo poglobila v opazovanje in molitev Kristusa, da niti ni raziskovala njegovega rojstnega dne.

Iz potrebe slavnostnega praznovanja življenjskega začetka Kristusa je v drugem stoletju nastal praznik Epifanije 6. januarja (sv. Treh kraljev), ko so praznovali tudi Jezusovo rojstvo, dasi je bilo bistvo praznika Epifanije Kristusov krst.

Šele sredi četrtega stoletja je nastal na zapadu nekaj pravi rojstni praznik Kristusa, ki se je prav kmalu razširil tudi po vzhodu. V rimskih zapiskih praznikov iz leta 354 je zabeležen 25. december prvič kot Kristusov rojstni praznik. Ko je šest let pozneje (360) škof Libertus posvetil v cerkvi sv. Petra v Rimu sestro škofa Ambrozija iz Milana za redovnico, je izrekel te besede: "Sama lahko vidiš, kako velika množica je priselila sem na rojstni dan tvoje ženin." Proti koncu četrtega stoletja je bil uveden Kristusov rojstni dan v celotni krščanski cerkvi, z izjemo Aleksandrije, kjer je bil prvič praznovan šele leta 431.

Zelo primerno po smislu, ki ga kristjani dajejo Kristusu, je bil določen 25. december za dan Kristusovega rojstva tudi od strani katoliške cerkve. V celotnem paganskem svetu je bil v času, v katerem kristjani slavijo svoje božične praznike, že tako in tako slavnostni čas. Dnevi sončnega preokreta so se slavili že od najstarejših dni. Egipčani so praznovali v času sončnega preokreta dvanaestdnevno slavnost svojega sončnega boga Ozirisa. Tudi Peržani in z njimi vsi iranski narodi so praznovali ali ilansko zimsko slavnost, ki je bila posvečena nepremagljivemu sončnemu bogu Mitri. Tudi Babilonci, Kartaginci in Fenicani so praznovali svojega sončnega boga Baala ob nastopu daljših dni. Grki in Rimljani za svojimi vzhodnimi sosedi v tem oziru niso zaostajali. V

delfskem svetišču je stala slika boga Dionizija, in 20. decembra so doprinali tu svečeniški vsako leto tajne žrtve. V Rimu so praznovali od 17. do 24. decembra saturnalijske, v katerih sta bila mir in srečni čas zlote dobe, ki je nekoč po pravljici vladala pod Saturnom, upodabljana na ta način, da je bila razlika med stanovi za nekaj časa odpravljena. Ob koncu saturnalijske bila praznovana sigillaria, to je slavnost slik in lutk. To je bila velika slavnost za otroke, ki so dobili tikz. sigilla, to je slike in lutke iz zlata, srebra, voska, glin ali testa, s katerimi so trgovali že cele tedne poprej.

Tako so naši današnji božični sejmi že rimskega izvora. 25. december je bil praznovan kot praznik nepremagljivega sončnega boga. Ko je neki Faustus očitil cerkvenemu očetu Avgustinu (umrl leta 430), da praznujejo kristjani rojstni dan sonca samo pod drugim imenom, je slednji to zanikal z izjavo: "Mi ne praznujemo 25. decembra zaradi rojstva sonca, marveč zaradi rojstva onega, ki je sonce ustvaril."

Ko je prišlo krščanstvo v 7. in 8. stoletju v Nemčijo, so praznovali tam ob času zimskega sončnega preokreta veliko julske slavnosti. Na nordijsko-germansko zimsko slavnost je trajala dvanajst dni. Praznovali so jo v čast Freyru, bogu luči in toplote. Beseda "jul" znači kolo ali preobrat; kakor se vrtil sonce, tako se tudi sonce spet povrne. Ob julskega slavnosti so zaklali mladega belega merjasca, ki so ga delno žrtvovali, delno pa pojedli. Tudi kruh, ki so ga jedli ob tem času in so ga imenovali julski kolač ali julski kruh, je imel obliko merjasca, ki je bil bogu Freyru sveta žival, ali pa je bila vanj samo vtisnjena slika te živali. Oblika božičnega peciva še dandanes praznuje v marsičem odgovarja obliki živali, ki so jih ljudje nekoč žrtvovali bogovom. Merjasci, konji, gosi in druge bogovom svete živali krasijo narejene iz testa, še dandanes 25. december prvič kot Kristusov rojstni praznik. Pri kristjanih pa zlasti ovčice-backi.

Kar se pa tiče božičnega drevesca samega, brez katerega si danes prav za prav niti misliti ne moremo pravega krščanskega božičnega praznika, se je ta običaj prav polagoma vrival kot nadomestilo za sveto omelo, brez katere stari Germani niso mogli praznovati julakega praznika. Kakor tvori še danes omela zelenje angleške božične sobe, prav tako so germanski pagani okrasili ob slavnosti zimskega sončnega preokreta slavnostno dvorano in slavnostno jed z vejicami omele.

Najstarejši poročilo o božičnem drevesu izvira iz leta 1508. V neki pridigi tedanjega slavnega pridigarja v Strasbourgu, Gellera von Kaiserberga, je nanesel govor na izjavo: da je treba odpraviti okrasitev sobe z vejicami jelke ali smreke kot pagansko božično navado. Luther n. pr. še ni poznal božičnega drevesa.

Okrog leta 1600 katoliška cerkev ni bila več proti božičnemu drevescu. Kakor javlja Joseph Geny v svoji kroniki, so bile postavljene na božični večer v gosposki sobi v Schlettstadtu "maje", t. j. jelkina oziroma smrekova drevesca okrašena z jabolkami. Na dan Treh kraljev so potem "tresli maje". Se leta 1654 priporočila strasbourški stolni župnik odpravo "lappalji",

kar je bilo ime za z "lutkami in sladkorjem" obvešeno jelkino drevo. Goethe je praznoval l. 1774 v rojstni hiši pesnika Koernerja božič pod okrašenim drevesom, in 13 let pozneje je dopustil Schiller, da mu je njegova Lotte napravila v sobi zeleno drevesce. Dandanes uporabljajo jelkino drevesce skoro po vsem krščanskem svetu, in tudi v Franciji je to drevesce izpodrinilo omelo.

Krščanski Božič je v bistvu samo posnemanje prejšnjih paganskih navad. Pagani, ki so v glavnem častili naravo in naravne sile in s tem stvaritelja in hranitelja zemlje — sonce, so praznovali po najdaljši noči ob nastanku zime 23. decembra, v teh dneh zopetni preokret sonca in z njim bližajoče se dni naraščajoče toplote in luči.

X. v Z. in S.

Obletnica poroke

(Po črtici Roberta Ascherja sestavlja T. M.)

(Zakonska spalnica. Postelje si mislimo nekje za zagrinjalom. Umivalnik.)

M o ž: (pride iz za zagrinjala v pidžami. Se pritega in zdeha) A-a-ahm! (Potem se začne umivati in prskati.)

Z e n a: (pride iz za zagrinjala v domači halji, še nepočesana, z moževim srajcem v roki.) Tu imaš svežo srajco!

M o ž: Hm. (Se umiva in potem oblači.)

Z e n a: (si daje medtem opravka po sobi, prestavlja to in ono.) Ti!

M o ž: No?

Z e n a: Ali ne bi povabila jutri sestro in svaka na obed? Popoldne pa bi šla na izlet v Limburi?

M o ž: Čemu neki, saj veš, da se za svaštvo ne navdušujem dosti. Čemu zopet nepotrebnih izdatki.

Z e n a: Pa jutri je vendar obletnica najine poroke! Si pozablja?

M o ž: (jo preplašeno pogleda in zopet obrne k svojemu opravlilu in sam proti sebi reče polglasno): Nikdar ne bi verjel, da se more kaj takega tako dolgo izdržati.

Z e n a: Kaj si rekel?

M o ž: Da nisem pozabil, moja draga. Jutri ti bom prav gotovo čestital.

Z e n a: (zasmehljivo) Ti, pa meni čestital? Čemu neki? Ne meni, ampak sam sebi bi moral čestitati.

M o ž: Kako to? Mislim, da sva pri poročnem prazniku oba enako udeležena.

Z e n a: Žalibog. Ampak srečo si imel ti, jaz pa ravno nasprotno!

M o ž: No, potem pa moje iskreno sožalje. Menim pa, da je za vse ženske že velika, dostikrat nezaluzena sreča, da so sploh morete poročiti, pa naj bo s komurkoli.

Z e n a: Hh-a! Lahko bi bila dobila sto drugih, lepših, pametnejših, bogatejših in bolj olikanih kot si ti.

M o ž: To je bilo nekoč, davno, davno, (poje). Nekeč v starih časih takrat je lušno blo...

Z e n a: Danes bi si vse lase izruvala, če pomislim, da sem se na tebe zavrnila.

M o ž: Imela si med tem dovolj časa, da bi to napako popravila.

Z e n a: (skoraj jokaje) In v zahvalo se zdaj še iz mene

Španska vladna vojaka na reki Segri.

norčueš! To imam zdaj zato, da sem najlepšo dobo svojega življenja s teboj zapravila?!

M o ž: Pa ne bi bila tega stotila, kdo te pa je silil?

Z e n a: Ali sem jaz za teboj letala, ali ti za menoj?!

M o ž: Seveda! Ali mora takoj vsaka vsakega poročiti, ki enkrat za njo teče?

Z e n a: Žal, da si se mi takrat smilil. Menila sem, da ne bi preživel.

M o ž: Kajpak! Gotovo bi bil preživel in še prav dobro!

Z e n a: O, če bi me vsaj ti ne vzel, kako vse drugače bi se mi danes lahko godilo!

M o ž: Oho! Ali sem te jaz vzel. Sem jaz sploh koga vzel? Ti si me vzela. Pa reci, če ni res!

Z e n a: (napihnjeno) Ti si vendar takozvani možki. Kdo pa bi te mogel prisiliti, storiti nekaj, kar bi ne maral!

M o ž: Ti si me znala prisiliti. Saj že vsak otrok ve, kako se to napravi. Solze, večno posvajanje vsak večer. Potem pridejo očetje in matere, bratje in sestre, klepetave tete in opominjajoči strici in te obdelujejo in spominjajo na dolžnosti, ki ti jih nalaga čast in tako dalje.

Z e n a: Sorodniki bodo vendar imeli pravico se pobrigati za bodočnost in srečo ubogega neizkušnega dekleta!

M o ž: Tako, tako? Seveda! Zakaj pa se potem to preklikanu sorodstvo ubogega, neizkušnega dekleta obeša za škrica falota, ki ga to ubogo, neizkušeno, dekle, sploh ne mara in ki lahko dobi lepših, pametnejših, bogatejših in bolj olikanih kar na ducate?

Z e n a: Oh! (zamahne z roko, kakor da se na take neumnosti sploh ne izplača odgovarjati.)

M o ž: Se veš ne spominjaj, kako sem se pri poroki tresel ko trepetlika na vodi, kakor obsojenec pred rabljem in da ste me morali vleči v cerkev iz kavarne, kjer sem si s konjakom moral navzeti korajže? (Nervozno zapenja ovrtnik.)

Z e n a: In ti? Si mogoče že tudi pozabil, kako se je mladi Lepotnik trdovalno trudil, da bi me dobil in si ti grozil, da ga boš ustrelil, mene in njega, če tebe ne vzamem?!

M o ž: Ne bodi no smešna. Ti si to takrat ravno tako malo smatrala za resno kakor jaz. Sploh pa je Lepotnik še danes svoboden in ga še vedno lahko imaš.

Z e n a: Kajpak! Zdaj mi ga ponujaš, ko je ves zgaran.

M o ž: No, no, tvoja Pratika tudi ni stala.

Z e n a: (Skrajno ogorčena.) Pošast ti!

M o ž: In potem veš prav dobro, da bi tudi jaz lahko bil dobi dovolj drugih: bogatejše, lepše, nežnejše in bolj prizanesljive. Nočem se hvaliti... ampak, deset na vsak prst.

Z e n a: Zakaj pa jih nisi vzel in si se ravno name zanašal? To veselje bi bila rada kakri drugi prepustila. Zakaj pa takrat nisi bil tako pameten kakor danes.

M o ž: Če bi bil pameten, bi bil ostal samski in bi se ne dal niti od tebe, niti od katere druge podjarmiti. Možki ne more nikdar napraviti večje neumnosti, kakor da se pusti vpreči v zakonski jarem. Žal, da mu pride to spoznanje navadno prepozno. Danes posvarim vsakogar, ki hoče izvršiti isto neumnost.

Z e n a: Imaš kaj dosti uspeha s svojimi svarili?

M o ž: Uspeha? Žalibog prav nobenega. Nihče ne verjame prej, dokler ne občuti na lastni koži. Kadar pa začne čutiti, mu vsa njegova pamet in učenost več ne pomagata. Vsak si domišljuje, da bo pri njem vse dru-

gače kot pri drugih. Saj to je jedina vaša umetnost, da ubogo žrtve o tem prepričate. Brez te domišljije bi že davno ne bilo več porok.

Z e n a: Mož brez žene, je vendar nekaj nemogočega. To malenkost, ki je iz tebe postala, imaš samo meni zahvaliti. — To mi boš že priznal. Če bi jaz toliko nate ne gledala in iz tebe napravila poštenega človeka, bi se ti sam popolnoma zapustil in bi postal baraba.

M o ž: Rajši svobodna baraba, kot pa zaslužjen zakonski copatar!

Z e n a: Torej, če ne spada skupaj, je pa najboljša, da greva narazen, rajši danes kot jutri. Zdaj še lahko dobim drugega, ne samo enega.

M o ž: Prosim, prosim, takoj jutri lahko greva k odvniku, ki naj uvede postopanje za ločitev.

Z e n a: Prosim, prosim, jaz bom že tam, da le ti ne pozabiš priti. Kadar je kaj treba, si navadno zelo pozabljiv.

M o ž: O, jaz ne bom pozabil, to bi bila res izborna snov za kak tonfilm z naslovom: "Ločitev ob obletnici poroke."

Z e n a: Veseli me, da sva istih misli. Moj naslednji zakon si bom še s početku bolje urenila.

M o ž: Kaj se pravi: naslednji zakon? Se vendar ne boš...?

Z e n a: In če bi? Si mogoče domišljuješ, da bom celo življenje za teboj žalovala? On je čisto drugačen kakor ti.

M o ž: Kateri on? A-a, zdaj se mi je posvetilo! Torej imaš že Erstatreservista?

Z e n a: Že mogoče. So vendar še drugi, ki imajo tko dober okus kakor ti.

M o ž: In sta se že pogodila?

Z e n a: Treba mi je reči le eno besedo.

M o ž: Kdo pa je tisti falot?

Z e n a: Kaj pa te briga? Ko bova ločena, lahko storim, kar mi bo ugajalo.

M o ž: Kdo je ta falot, hočem vedeti, da mu vrata zavijem.

Z e n a: Je močnejši kot ti. Če bi ga ti ugledal, bi takoj zbežal.

M o ž: (zapovedujoče): Jutri ne boš šla k odvniku.

Z e n a: Saj si me ti k njemu naročil.

M o ž: Ker nisem slutil... ali tisti falot se bo prehitro veselil. Nalašč se sedaj ne pustim ločiti.

Z e n a: Samo radi njega?

M o ž: Naj se gita... sicer pa, glej, po 15. letih zakona bi bilo to, kakor par konj, ki sta že drug drugemu navajena in sta že dolga leta skupaj vozila, zopet razločiti.

Z e n a: Torej naj še nadalje prenašam svojo usodo?

M o ž: Kaj bo pa z njim?

Z e n a: S kom?

M o ž: No, s tistim drugim, ki je čisto drugačen ko jaz.

Z e n a: Tepec, tega sploh ni!

M o ž: Saj si rekla...

Z e n a: Ker se mora zakon, ki že predolgo traja, osvoboditi z ljubeznostjo, sicer se skisa in preide v dolgočasje.

M o ž: In?

Z e n a: In ker se vam nesostojnim možkim ženska le tedaj dopade, če se dopade drugim. Ženska, o kateri ste prepričani, da vam jo nihče ne odvzame, pri vas ne šteje mnogo.

M o ž: (končuje oblačenje, proti občinstvu): Te prešmentane ženske. Pri njih človek vedno krajšjo potegne.

Tiha ura

"Ves teden se veselim nedeljskega popoldanskega spanja."

"Kaj, misliš sem, da po kosilu nikoli ne-ležate?"

"Jaz ne, a moja žena!"

Rudolf Beran, novi češkoslovaški premier.

Grupa klavniških delavcev, ki so bili aretirani v Sioux Cityju, Ia., v okrajni ječi.

Ameriški božič

Citatelje Prosvete bo morda zanimalo, da je v Ameriki nekaj krajepisnih in osebnih simbolov, ki so v zvezi s praznikom krščanskega božiča.

V državi Pennsylvaniji sta mesti Nazareth in Bethlehem. Nazareth se nahaja 7 milj severozahodno od Eastona in ustanovili so ga leta 1741 priseljenci iz Moravije. Bethlehem je pa precejšnje jezikarsko mesto — tam je dom jezikarskega barona Charlesa M. Schwaba — ob reki Lehigh 55 milj od Philadelphije v vzhodnem delu Pennsylvanije. Tudi to mesto so ustanovili moravski kolonisti leta 1740.

V državi Indiani je mestice Santa Claus. Santa Claus je po naše Miklavž, ki donša darila otrokom v starem kraju tri tedne pred božičem, ampak ameriški Miklavž prihaja na "sveti večer" s severnega tečaja na saneli, ki jih vlečejo trije pari severnih jelenov in obseje z darili ne samo otroke, temveč tudi odrasle deco vsake starosti...

V Ameriki je stara navada, da otroci pišejo pismo Santa Clausu, zaupajoč mu svoje želje, kaj bi radi dobili. Pismo ima navadno naslov: Santa Claus, North Pole (severni tečaj). Pošta dobi vsako leto v decembru, v treh tednih pred božičem, na stotisoče teh pisem; običaj je, da pošta odda ta pisma raznim dobrodelnim organizacijam, ki rade igrajo Miklavža za "revne otroke", sploh za revne družine, katerim poklonijo košarico slabih jestvin, otroci v teh družinah pa dobe kakšne stare igrače, tako da imajo vsaj nekaj "Christmas spirita..."

Vsako leto pa zaide nekaj teh pisem v Santa Claus, Ind. Tamošnja pošta ima pred vsakim božičem največ posla v letu in se dobro pripravi na to delo.

Američani pravijo božiču Christmas, ameriški Slovenci pa "krizmus". V državi Floridi je mesto, ki se imenuje Christmas. Ker je Florida napol trošična država, v kateri rastejo oranže in palme, je tamošnji Christmas zelen poleti in pozimi — ampak božič je za prebivalce tega mesta ne samo verski, marveč tudi občinski praznik.

Običajno božično voščilo med Američani je "merry Christmas", kar je isto kot po naše "vesel božič!". V Evansvillu, Ind., pa živi ženska, ki se piše Mary Christmas ali po naše Marija Božič. V slovenščini to ime ne pomeni nič, v ameriški angleščini pa pomeni z drobceno razliko v izgovorjavi isto kot "vesel božič!"

Takšne so božične muhe v Ameriki.

Pravičnost

Nekje v Illinoisu se je iztiril vlak: eden potnika sta se ponearedila. Podatki od njiju je umrl, drugemu so pa kolesa odrezala nogo. Pohabljenec in vdova u mrliga sta tožila železniško družbo za odškodnino. Sodišče je prisodilo vdovi 5.000 dolarjev, pohabljenцу z eno nogo pa 15.000 dolarjev. Kajpak vdova s to sodbo ni bila zadovoljna in je vprašala sodnika, zakaj je vendar ena sama noga trikrat več vredna od celega človeka.

Sodnik jo je pa takole poučil: "Spoštovana gospa, zadeva je čisto v redu; možakar tudi za 15.000 dolarjev ne bo mogel dobiti druge noge, a vdova pa prav lahko dobi 5.000 dolarji drugega moža, ki ni samo nov, ampak utegne biti še dokaj boljši od prvega."

Zimski praznik

Stari Slovenci, naši pradedje, kakor tudi ostali arijski (indoevropski) narodi so obhajali vsako leto dva velika praznika, ki sta bila posvečena soncu — "izvoru vsega življenja."

Najvišji bog starih Slovencev Svarog ali Perun je bil v bistvu solnce. V pradavnih arijskih jezikih v Aziji je solnce imelo osebo ime Bagu in to ime je pri Slovencih prešlo v prenešenem pomenu v besedo bože, bog.

Prvi praznik je bil o kresu, ko solnce stoji najvišje na nebu in ko je najdaljši dan, torej ob začetku poletja, drugi praznik je pa bil pozimi, ko je solnce dokončalo svoj najnižji polkrog in je spet začel dan naraščati.

Ta dvojni praznik na čast soncu, prvi poleti in drugi pozimi šest mesecev narazen, je bil naravni praznik. Stari Slovenci, kakor ostala ljudstva arijskega izvora — katerih potomstvo danes živi v Evropi in prevladuje na ameriških celinah ter številnih atlantskih in pacifičnih otokih in celinah — so se razvili v severnem zmernem pasu. Podoba neba in štirje letni časi v tem pasu so oblikovali življenje in primitivno kulturno tvornost vseh teh ljudstev. Vse primitivno mišljenje in verovanje divjih in barbarskih ljudi se je ravnalo po naravnih pojavih.

Prvo naravno dejstvo, ki ga je človek opazil, je bila razlika med dnevom in nočjo ter med poletjem in zimo — razlika med svetlobo in temo ter med živčico, zeleno in počivajočo, s snegom pokrito prirodo, gorkoto in mrazom. Kmalu mu je bilo solnce vir vsega toplega in dobrega — vir življenja — odsotnost sonca, noč, pa vir vsega mrzlega in slabega — vir smrti.

Ker ni vedel, odkod in zakaj je to dvoje v naravi, je v svoji otroški mentaliteti oboje posebej kot otrok še vedno posebej vse predmete, ki jih vidi okoli sebe. Na ta način je začel častiti solnce kot svojega največjega dobrotnika, ki vsako jutro prinese nov dan in novo življenje v prirodi in ki vsako zimo otrpne, nakar se znova prerodi in prinese na pomlad novo življenje prirodi. Ti dve časovni točki, ko se solnce pozimi "nanovo porodi" in ko poleti o kresu doseže najvišjo točko na nebu — je primitivni človek povsod, kjerkoli je živel v zmernem pasu, označil za dva največja naravna dogodka v letu. Tako sta nastala dva velika praznika: rojstva sonca in dozorelosti moči solca.

O starih germanskih, anglosaških, škandinavskih in drugih ljudstvih na severu in zapadu Evrope je znano, da so slavila solnični obrat poleti in pozimi z velikimi ognji ali kresovi na planem, svoja bivališča in svetlišča (svetišča so bila na planem, logi) pa so okrasila z venci in zelenjem. Pozimi, ko rože ne cveto, so za okras rabili vedno zeleno smreko in bršljan.

Stari Slovenci, naši pradedje, so kurili kresove v čast soncu proti koncu junija in decembra, kitili so se z bršljanom in priredili velike rodbinske gostije, pri katerih je bil kolač iz pšenične moke glavno gostilo. Kolač je starodavna slovenska svečanostna jed, ki je bila simbol sonca (kolač od besede kolo, okrogla stvar kot solnce). O tem nam pripoveduje mnogo starih piscev, med temi tudi Valvazor.

Krščanska vera, ki je bila našim pradedom usiljena z mečem v devetem stoletju, je spremenila simbol starih dveh praznikov: Krščanska cerkev (vzhodna in zapadna) je povsod ohranila zimski praznik solničnega obrata, dočim je poletni praznik o kresu zatrla. Zimski praznik je dobil s krščanstvom nov pomen; namesto "rojstva sonca" so postavili "rojstvo sinu božjega, Maziljenca (Mesije ali Krista, kar je isto)". Mit o Kristu se je razvil skozi tisočletja v Indiji, Perziji, Mali Aziji in Egiptu iz nešteti lokalnih

Kako 'ga' spoznaš?

Za današnja dekleta ni nika kršen problem več, pravijo nekoliko nevoščljivo starejši; nič več jih ni treba seznanjati z moškimi, ker to same store na lastno pest in na sto mogočih načinov in ne da bi pri tem mislile na zakon. Zaradi se in če so se zmotile, se spet ločijo. To drži. Vprašanje je le: ali zaradi te svobode, ki jo imajo današnja dekleta, laže spoznajo moškega, ki bi se z njim zvezale za vse življenje?

Poprej so dekleta spoznala svoje može v družbi in to je bilo nekakšno jamstvo, da so na spodoben način spoznale moškega, ki so o njem lahko kaj zvedele. Ta pripravi način je pa danes skoraj popolnoma odpadel. Danes ne govorimo več o "poznanstvih" kakor o nečem posebnem — moški spadajo k mladosti deklet, da napravijo njihovo mladost prijetno; tukaj to in zdaj ni važno kdo in kaj so. Poznanstvo na potovanju, na pešini, s tujci preplešane noči — to je vse tako lahko, kakor če v veseli družbi rečeš "ti" nekomu, ki ga jutraj še poznala nisi. Pogosto gre tukaj za moške, ki so na pogled prikupni, ki neskrbno pošumejo življenje, so prijetni družabniki, ki pa ne iščejo drugega kakor hipno veselje, ki ne poplaja bližjega poznanstva. Potlej je šport, pisarna, vsakdanja pot, prehod, izleti, vožnja z motornim kolesom itd. Tukaj pa navadno srečaš moške, ki v tovarišici nikakor ne gledajo ženske; govore o rekordih, o motornem kolesu, o "prijetelju" in na vse načine zafrkujejo, če se deklet telesno ne izkaže njemu kos.

Ona, ki je ljubko, vsakako ljubozno dekletce, naposled čisto obupa: "Moški so samo za zabavo," si misli, "zvesti ne znajo biti!" Počakaj malo, draga moja, ali si pa moškemu tudi pokazala, da iščeš nekaj več kakor zabavo? Morebiti je bil res zaljubljen in je mislil na trajno

mitov (glej knjigo "Bible Myths," spisal T. W. Doane), dobil pa je priznanje in moč šele potem, ko je rimski cesar Konstantin Veliki postavil krščanstvo za državno vero rimske države. Če bi ne bil Konstantin storil tega — ne bi svet danes absolutno ničesar vedel o krščanski veri. Pravi utemeljitelj krščanstva je Konstantin!

Voditelji krščanske cerkve so se kakih tristo ali štiristo let predpirali, v kateri čas bi postavili rojstvo svojega mitičnega Krista, končno pa so se zedinili, da bo najbolje, če ga postavijo na 25. decembra — in z njim zasenčijo obstoječi veliki poganski praznik zimskega solničnega obrata. Račun se jim je dobro obnesel. V nekaj stoletjih je praznik "rojstnega dne boga" ali božič v glavnem zabrisal stari pomen in simbol praznika "rojstva sonca."

Popolnoma pa jih še do danes ni odpravil. Naši pradedje so sicer opustili zimake kresove in pozabili na Svaroga, toda svoj stari kolač še danes lomijo na božični praznik in okrogli venci (podoba sonca!) iz bršljana in mahu še danes kitijo njihova bivališča, dočim so si od germanskih sosedov izposodili in ohranili poganski simbol okrašene smreke — božično drevesce. Ta smrečji simbol je preko Skandinavije in Anglije prišel tudi v Ameriko in menda je razširjen po vsem svetu.

Slovenski poganski kres je pa še ohranjen o poletnem solničnem obratu, dasi današnji Slovenci in ostali Jugoslovani ne vedo več, čemu se kurti ta kres, kakor ne vedo, čemu fantje in dekleta še vedno mečejo vence na drevesa na kresni večer...

Še nekaj je zanimivega. Božični praznik si je težko misliti brez zime in snega. Zato pod božično drevesce nasujejo soli, katera znači sneg, a tudi, slike "božičnih jaslic" imajo zimsko obeležje. To je tradicija iz dobe poganskega praznika rojstva sonca, ki so ga poznali le v zmernem pasu, kjer se menjavajo zima, pomlad, poletje in jesen. Na Palestino, kamor je pripovedka položila "rojstvo boga," se to ne more nanašati, ker tam, na toplem jugu, ne poznajo zime razen na visokih gorah, toda Palestina nima snežnikov. Tradicija je zanesla zimsko podobo božiča celo v dežele južnega zmernega pasa (Južna Amerika, Avstralija itd.) kjer je poletje, kadar je pri nas zima in kjer imajo o božiču in novem letu najhujšo vročino in ko tamkaj žito in sadje dozoreva, kljub temu imajo tudi tam sol pod božičnim drevescem — simbol snega — znamenje, da originalni in naravni božič — poganski božič, if you please — prihaja iz krajev severnega zmernega pasa, kjer je v decembru sneg!

Dvojni solnični obrat v letu v dvema zmernima pasoma sveta ostane, dokler ostane današnje klimatično razmerje na svetu.

Prav tako ostane veliki naravni zimski praznik ne glede na to, na kakšne kulturne in socialno-ekonomske stopnje se dvigne človeška družba v bodočnosti.

Če prav računamo, je socialna in ekonomska demokracija bodoči družbi red. Ali bodo v tem redu nadaljevali božični praznik? Gotovo! Priprani pa smo, kakor smo priprani, da jutri spet izide solnce — da bo bodoči božič pomenil nekaj tako radikalno drugega kakor pomeni danes napram prvotnemu, naravnemu prazniku "rojstva sonca."

Krščanski simbol božiča bo zabrisan — že danes milijoni ljudi spoznavajo, da je krščanska mitologija to, kar je — primitivna pesem, kakor je Homerjeva pesem o rojstvu in smrti grških bogov in kakor je bila staroslovenska pesem o rojstvu in zimski začasni smrti velikega božanstva, kateremu so v centralni Aziji rekli Bagu...

Kakšen simbol bo imel bodoči božič, mi ne vemo, slutimo pa, da mu napredno človeštvo, ki se dvigne iz razvalin današnje zmede, konfuze in vrtočlavičev, prisodi — socialen simbol, simbol rojstva socialne pravičnosti!

svetu, da ustvarijo prijetno življenje, ni ostalo brez učinka na dekleta sama in njihovo pogosto neupravičeno in brezobzirno postopanje je posledica tega pojmovanja. Spriznile so se s tem, da od njih ljudje kaj drugega sploh ne pričakujejo. Ker je pa tako lahko biti skupaj, je tem težje najti človeka, ki bi jo z njim vezalo kaj več kakor gola vsakdanost.

In še takrat, kadar dva človeka drug za drugega občutita večjo naklonjenost in imata želje, da navežeta tesnejše vezi, ostane stvar težka. Moški je nekeje slišal, da je smešno govoriti o čustvih; zato se dela nebržnega in se mu ne zdi vredno potruditi se za družico. Na dnu srca pa nosi ideal nežne in prikupne mladenke, ki jo je treba obževati. Dekle noče zaostajati, noče se mu prikupiti, dela se moderno in si v resnici ne želi drugega, kakor da bi imela enega samega človeka, ki bi

mu pomenila vse na svetu. Da pride preko takšnih nespornostnih, je treba nečesa, česar večna današnjih žensk nič več ne pozna: odkritoščnosti, poštenje izpovedi.

Tako je naposled vse prepričano slučajju. Trajna zveza temelji na spoznanju, da sta človeka drug za drugega, na neki notranji harmoniji — a ne smeta je šele iskati. Občutek za to mora v njiju biti že od vsega začetka. Zda gre le še za to, ali bosta človeka, ki sta namenjena drug drugemu spoznala odločilnost tega trenutka in premišljevanje ali pa gresta drug mimo drugega in opustita priložnost, ki se jima morebiti ne vrne nikoli več. Stara resnica je, da se ljudje v splošni, ki so v njih bolj pošten in nepristranski, bolj spoznajo kakor osebno.

Res je tudi to, da dekleta, ki le redko pridejo v moško družbo, prej najdejo tistega, ki jim je namenjen, medtem ko tiste, ki gledajo moške le kot nepogrešljiv atribut svoje mladosti, na koncu te mladosti na lepem estanejo — same.

Talent

"Vaš sin je med poukom zmerom zaspan..."

"Že mogoče, najbrže spi talent v njem."

Z malim je zadovoljen

Jožetu je zelo žal, da se je oženil.

Jože se pritožuje:

"Moja žena bi rada vsak dan kaj drugega!"

Mati se čudi:

"Saj Ana je vendar zadovoljna z malim?"

"Sa manj ko z malim —"

"No torej?"

"Z ničemer ni zadovoljna!"

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

Živali obsojane v smrt zaradi umora!

V St. Louisu, Mo., živi odvetnik Lyman E. Cook, ki svoj pravi čas porablja za zbiranje ne-navadnih, čudnih in prav za prav bedastih zakonov in obsodb, katerih kar mrgoli po zgodovini ameriških in drugih narodov. Cook pridno stika po modernih in starih zakonikih, letopisih in pravosodnih kronikah ter se hvale, da že poseduje zbirko do tri tisoč zakonodajnih in justičnih spak vsake vrste.

Pred kratkim je Cook iz svoje zbirke objavil nekaj teh spakov, pred vsem onih, ki se tičejo obravnavanja in smrtnih obsodb nad živalmi vsake vrste iz srednjega veka, a tudi iz novejšega časa.

Tu je nekaj eksemplarjev iz Cookove zbirke:

V Bazlu, Švica, so v letu 1474 obsodili v smrt petelina, ki je bil obtožen, da je iznesel jajce, kar je v tistih časih pomenilo, da je petelin — čarovnik. Proces proti petelinu se je vršil z običajnimi ceremonijami pred sodiščem in ko je bila sodba razglašena, so petelina nesli v procesijo po ulicah na morišče in ga slovesno živega sežgali na grmadi. V istem mestu se je enak proces proti petelinu ponovil leta 1807 z enakim izidom, sežigom na grmadi.

Stara kronika pripoveduje o alučaju prašiča v Falaisu na Francoskem, ki je bil leta 1386 obsojen v smrt zaradi tega, ker je pogazil do smrti majhnega otroka. Sodišče je spoznalo prašiča krivega umora in razglasilo, da mora biti prašiču odsekana glava, obenem pa je sodišče odredilo, da morajo prašiča obelč kot človeka, ker drugače ne bi eksakucija svinje pomenila nič novega, saj jih mesarji koljejo sleherni dan... To se je tudi slovesno zgodilo. Prašiča so obelili v moško oblačilo in ga obglavili na javnem mestu, rabel je pa vzel svinjski trup in glavo domov in je oboje spekel.

Leta 1521 so bile v Andru, Francija, p o d g a n e obtožene kriminalnega čina, ker so uničevale pšenico. Neki Henry Trounceau je bil imenovan, da zagovarja obtožene podgane. Do sodbe pa ni moglo priti, ker biriči niso mogli ujeti ne ene žive podgane. Zagovornik je v interesu podgan informiral sodišče, da se podgane ne upajo na dan zaradi tega, ker je preveč mačk na cestah...

V Parizu niso bili nič bolj modri leta 1596, ko so tirali pred sodni dvor kravo, ki je brenila svojega gospodarja v trebuh tako silno, da je umrl. Krava je bila obtožena umora in obsojena po svetopisemskem ediktu: oko za oko, zob za zob... Toda vdova, ki je bila zdaj lastnik krave, se je pritožila zoper obsodbo in apelirala je na državni zbor, naj priznane kravi, ki je "bedasta žival." Državni zbor, ki je ponovno zaslišal priče in pretresel dokazno evidenco, je pa prizvil zavrgel in krava je morala erkniti pod rabiljevo sekiro.

Zakon v srednjeveški Franciji, Španiji in nekaterih drugih deželah je bil, da so domače živali, ki so zakrivilo zločin, spadle pred civilno sodišče, ampak divje živali oziroma zveri, vključno s človeki, so spadale samo pred cerkvena sodišča. Resne razprave so se vršile proti živalim vsake vrste, celo proti poljem, bolham, gosencem, koblicam, ščurkom in črčkom; največje piko pa so sodišča imela na kače in podgane.

Živali so tudi mučili — kakor ljudi — na natezalnici in z ognjem. Na primer z razbeljenimi leščami so jim trgali zobe iz čeljusti in kreplje iz tac.

V stari Perziji je bil zakon, da pes lahko ugrizne človeka, če prej zalaja nad njim. Z lajanjem pes opozori človeka, naj beži, in če človek ne pobegne, je njegova krivda, ako ga pes ugrizne. Ako pa pes ugrizne človeka, ne da bi prej zalajal, tedaj je pes kriv in mora biti ubit.

Zapisan je tudi slučaj, ko je bil v Rusiji zloben kozel izgnan v Sibirijo. Stari zapiski iz antičnega Rima omenjajo slučaj, ko je orač na polju izoral mejniki in odrezal brazdo sosedove zemlje. Stvar je prišla pred sodnika in kaznovan ni bil orač, marveč vol, ki je vlekel plug!

Tudi na Grškem, v starih Atenah, kjer so pred dva tisoč leti živeli največji modrijani sveta, so sodišča sodila neme živali in celo mrtve predmete, na primer kamen, ob katerega se je človek spotaknil, da je padel in si razbil nos. Grški satirik Aristofan se je norčeval iz teh sodb v svojih satirah in komedijah.

Interesantno je, da so bili pri teh obravnavah proti živalim in zverem v srednjem veku prav tako formalni in natančni kakor pri ljudeh. Kadar je bil pes ali konj obsojen v smrt, je morala biti eksakucija natančno tako izvedena kot taktak, ko je bil človek sežgan ali obglavljen. Po takratnem običaju so bile eksakucije javna zadeva, ki se je izvršila z velikimi ceremonijami in ob čim večji udeležbi občinstva na glavnem trgu.

Kakor so človeka gnali ali vozili na morišče, so ga imeli v verigah. Prav tako so imeli žival ukenjeno, za vožnjo je bil najet poseben voz in krivnik je nataknil posebne rokavice.

Ameriške države se še danes niso docela otresle barbarskega običaja iz temne preteklosti. Policijska sodišča ponekod imajo še vedno opraviti s psi in ostalimi domačimi živalmi, ki naredijo kakšno škodo. Za škodo je sicer odgovoren lastnik psa, toda ceremonije se ponavljajo, da pride tudi pes z gospodarjem vred pred sodišče.

Omenjeni advokat iz St. Louisa ima vse polno prepisov obsodb iz najnovejših časov, tikačolih se največ pavov.

V McGrawu, N. Y., je bilo pred kratkim prijetih šest pavov, ki so ogrižali šestletno Jenny Hammond. Psi so bili privedeni pred policijskega sodnika, ki jih je obsodil v smrt z ustrelitvijo in policaji so izvršili obsodbo.

V Baldwinville, N. Y., je policija aretirala psa Liona, ki je ugriznil nekega dečka. Psa so privlekli pred sodnika zvezanega z veržico in tudi tega čucka je uničila policijska krogla.

V Peoriji, Ill., je bil pes, Shep po imenu, opročen pred mrlja-kogledno poroto, ko je bil obdolžen, da je zakrivil smrt nekega plavača, ki je utonil.

Pes Spitz iz Hudson Fallsa, N. Y., je dobil štiri leta polietjskega nadzorstva, ker je ugriznil nekega žensko. V istem letu je črn pes Shorty v Jersey Cityju, N. J., štirikrat ušel smrti v plinški kamrici, ker je oklal otroka. Končno so ga pomilostili.

Najglasovitejši pasji proces pa je bil pred nekaj leti v Brockportu, N. Y. Šestmesečno člene Idaho je bilo obtoženo, da je povzročilo utopitev štirinajstletnega dečka. Ščenu pa je prišla na pomoč priča, ki je prisegla, da prizadeti palček ni imel nič opraviti z nesrečnim dečkom, pač pa je fantka poglaval v vodo neki drugi pes, ki je potem pobegnil. Občinstvo, ki je simpatiziralo a ščenetom, je ploskalo priči, nakar je sodnik slovesno oprstil Idaho s pogojem, da ga gospodar ne sme izpustiti na prosto dve leti.

V Italiji v krščanskem srednjem veku se je večkrat zgodilo, da so sodili in kaznovali krte, ki so rili po lepih vrtovih bogatašev.

Lansko leto pa se je pripetilo v fašistični Italiji nekaj drugega. V Veroni je bila obsojena v denarno kazen neka kloučarka, ki je priznala, da je ubila — miško.

Prepozno

"Zakaj si pa zamudila?"

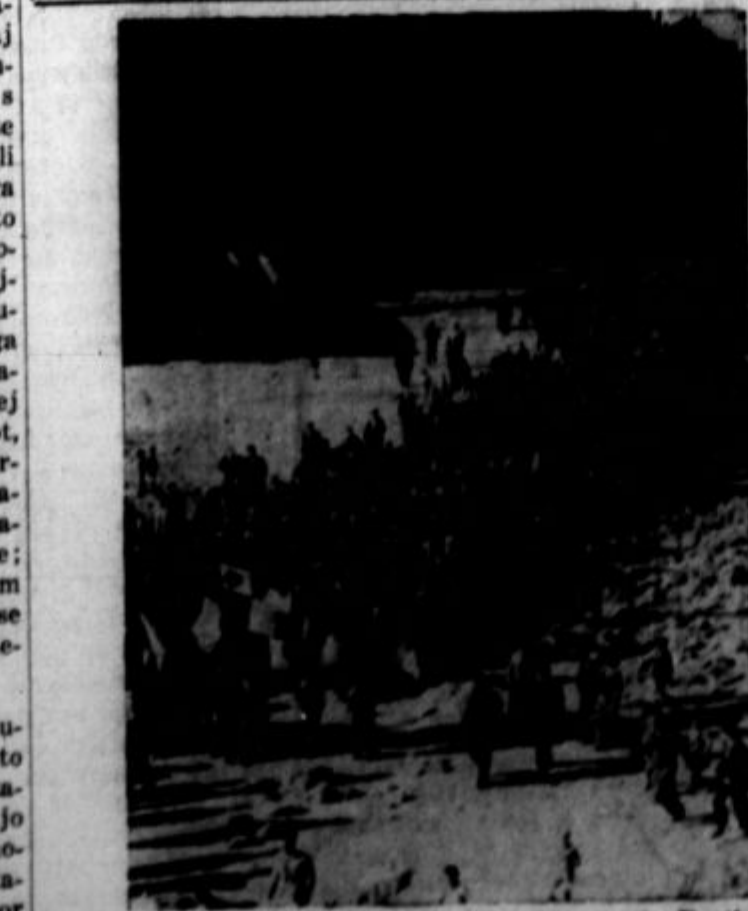
"Naša ura ni šla prav!"

"In ti?"

"Nisem mogla takoj najti svojih zvezkov!"

"In ti tam? Zakaj pa joks?"

"Huuu... ker ste že vse druge prej vprašali, zdaj pa ne vem, kako naj se opravičim!"

Prizor iz protitalijanskih demonstracij v mestu Bastia na otoku Korziki.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Mestna hiša na Zdravniški av. (vrem. Chicago) in Kanado
\$6.00 na leto, \$3.75 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; na Chicago
in Kanado \$7.50 na leto, \$4.75 na pol leta; na inozemstvo
\$9.00.Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$6.00 per year, Chicago and Canada \$7.50 per year,
foreign countries \$9.00 per year.Člani glasnikov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih
glasnikov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, po-
vsti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v skladu,
če je priložil poštne.Advertisements and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s Nismo

PROSVETA

2657-59 St. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Dobro v oglepu na primer (July 31, 1938), poleg vašega
imena na naslovni strani, da vam je s tem datumom poteka na-
povedba. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Svet se obrača...

Zadnji teden je ameriško časopisje objavilo
vest, ki se zdi neverjetna. Še danes nismo na
jasnem koliko resnice je bilo v tistem poročilu
—da pa je bilo poročilo docela resnično, ne vemo
kako bi ga razlagali.

Vest se tiče sklepa na zborovanju Zveze ame-
riških tovarnarjev (National Association of
Manufacturers), organizacije ameriških kapi-
talistov, ki je poleg trgovske zbornice največja
in najreakcionarnejša gospodarska organiza-
cija v Združenih državah.

Celih petdeset let je ta organizacija brezob-
zirno pobijala vsako samostojno delavsko giba-
nje, vsako bona fide delavsko unijo in vse ak-
cije bona fide delavskih unijs; za to pobijanje
je Zveza ameriških tovarnarjev potrošila na
milijone in milijone dolarjev ter je korumpira-
la na stotine in tisoče javnih uradnikov, zlasti
javnih tožnikov in sodnikov.

Takoj po svetovni vojni je ta organizacija v
spoznanju s drugimi kapitalističnimi organi-
zacijami vred začela velikansko kampanjo za
"open shop," kar pomeni "odprto delavnico" za
kapitaliste oziroma — zaprto delavnico za unije.
Ampak ta velika "enotna fronta" ameriškega
kapitalizma ni zapisala "open shop" na svojo
bojno zastavo, pač pa je svoj program krstila
za "American plan." Vse, kar so kapitalisti,
največji ameriški industrijski in finančni mag-
natje, priporočali in hoteli, je bilo "ameriško"
— vse drugo, posebno delavske unije, je bilo
"neameriško."

Ta kampanja je trajala deset let. Ekonoms-
ka kriza leta 1929 je ustavila ofenzivo magna-
tov, ki je povzročila silno škodo delavstvu, ven-
dar unionizma ni zatrla. V letih 1931-33 so
preplašeni magnati bežali v luknje. Veliki
polom jih je tako potresel, da niso več mislili
na delavske unije, temveč so gledali kako bi re-
šili lastno kožo. Klicali so vlado na pomoč.

Vlada je prišla na pomoč. Novi deal je dal
milijarde mogotcem, da so ostale banke in kor-
poracije na površju, kakor je dal milijarde do-
larjev za relief brezposelnim delavcem. V teh
letih je novi deal dal delavcem tudi priložnost,
da so rehabilitirali svoje unije in razmahili
nove organizacije. Prvič v zgodovini Združe-
nih držav je federalna vlada dala delavskim
unijam pečat postavnosti in jih priznala kot
zakonite organizacije. Delavci so bili indirek-
tno pozvani od vlade, naj se organizirajo, če
hočejo sami sebi dobro in s posebnim zakonom
(Wagnerjev zakon) so bile delavske unije za-
ščitene pred delodajalci.

Ko so se mogotci pri Zvezi ameriških tovar-
narjev v zadnjih letih nekoliko opomogli in
spet dobili nekoliko stare korajže, so spet za-
čeli rovat. Zdaj so rovarili proti organizira-
nim delavcem in proti novodelski vladi. Še
leta 1936 in 1937 so grmeli po svoji stari na-
vadi in sprejeli resolucije v svojem starem tonu.

Na letošnjem zborovanju Zveze ameriških
tovarnarjev se je pa zgodila revolucija ali kako
bi že to imenovali. Soglasno je bila sprejeta
resolucija — potem ko so se zanj zedinili po
srditem kavsu z manjšino za zaprtimi vrati —
ki se glasi, da Zveza ameriških tovarnarjev
priznava delavcem pravico kolektivnega poga-
janja po predstavnikih, ki si jih delavci izvolijo
kakor sami hočejo!

Prvič v zgodovini te reakcionarne organiza-
cije je bila priznana delavcem njihova unija.
Ista resolucija se dalje glasi, da Zveza ame-
riških tovarnarjev želi sodelovati z organizirani-
mi delavci in z vlado, da se čim prej razširi
blagostanje in upoljša brezposelnih delavci kol-
ikor je to mogoče.

Se več. Ista resolucija poudarja prvič v zgo-
dovini ameriškega kapitalizma, da se tovar-
narji zavezujejo socialne odgovornosti za delav-
ce in bodo v to smer uravnavali svoje bodoče do-
lovanje. Tovarnarji celo to priznavajo, da so v
preteklosti delali napake in zdaj so priprav-
ljeni, da jih popravijo!

Kapitalistični tisk molči o tej resoluciji. Do-
slej je bilo zelo malo komentarjev. Uredniki
velikih dnevnikov in magazinov najbrže še ni-
so prišli k sapi in ne vedo, kaj bi rekli...

Priznajmo se mi, da tudi še nismo prišli do-
cela k sapi. Kaj naj pomeni dotična resolucija?
Ali je iskrena beseda, ali je le predrzna pust?
Če največji despotje danes prisegajo na demo-
kracijo, da zavežejo ljudi — mar niso ameriški
kapitalisti lahko prav tako človeški oziroma ne-
človeški? ...

Glasovi iz
naselbin

Spomini iz vojaških let

Piney Fork, O. — V Prosveti,
št. 238, sem čital v vesteh iz sta-
rega kraja o ljubljanski cukar
fabriki, kakor smo ji rekli. V
spomin so mi prišli dogodki iz
leta 1889. Kar nas je bilo potr-
jenih k 7. lovskemu bataljonu,
smo se v Ljubljani prigrasili za
vojaško dolžnost. Prvo noč, ko še
nismo bili preoblečeni v vojaško
suknjo, so nas nagnali v cukarno,
kjer so nas zaprli v sobo kot
ovce v štaljo. Pod je bil ves bla-
ten in popljuvan, v sobi nobene
postelje ali slame za ležanje, kar
po tleh smo se valjali prav kot
ovce. V cukarni so bili nastan-
jeni domobranci, ki so nas stra-
žili, da ni mogel nihče ven.

Naslednji dan so nas naložili
v živinske vagone in odpeljali v
sužnost za tri leta v Terbiž k i-
talijanski grenici. Stari vojaki so
nas pozdravili: "Aha, tički, zdaj
ste pa prišli v prave roke! Do-
ma ste vpili 'taublich' in nosili
puščice, tukaj se boste pa za to
pokorili, kot smo se mi!" In smo
se res.

Takrat so rekrute še topli in
na druge načine nesramno šika-
nirali. Zvečer pred deveto uro
smo morali stati bosi in v spod-
nji obleki poleg svoje postelje s
čevlji v rokah in z obleko v naj-
lepšem redu. Gorje mu, kdor bi
ne imel anažnih čevljev, snažne
in lepo zašite obleke, ali pa ako
bi mu manjkalo gumba na nji,
ali žebca v čevljih ali druge ma-
lenkosti. Takoj ti je šarž ukazal,
da se moraš pripogniti, on pa ti
jih je nametal po zadnjici z ži-
lavko. Malokateri je odšel sre-
čen spat, da bi ne bil tepen. Vča-
sih se je kateri odkupil, ako je
imel denar, a tem, da je v kanti-
ni tretal požrešne šarže. Gorje
pa onemu, ki ni od doma dobil
nobenega krajcarja. Šest kraj-
carjev, katere smo dobili na dan
kot "plačo", je šlo za biks, su-
kanec, šivanke in podobne stva-
ri.

Tudi ponoči niso dali rekrut-
tom miru. Ko je najlepše zaspal,
je prišel kdo, ki je potegnil bla-
zino izpod njega, da je telebnil
na tla oziroma na deske in ga
pokril z izmaknjeno blazino. Po-
čenjali so še druge nesramne
stvari, katerih ni mogoče zapi-
sati. Nekateri so jokali in smr-
kali pod odejo kot otroci. Mno-
gokrat smo skupaj stisnili glave,
šeptali in si vojne želeli, da
bi imeli priliko lastne oficirje in
šarže pobiti. Preklinjali smo ce-
sarja in avstrijsko vlado, naj
bi vse skupaj hudič vzel.

Preveč prostora bi vzelo, ako
bi popisal, kakó grdo so vojake
mučili pri vajah in jih psovali
z besedami, ki ne smejo na pa-
pir. Mučili so jih na poseben, hu-
dičev način. Za vsak naj-
manjši prestopok si dobil šest
ur "špang". Če si kaj zakrivil
čez teden, si moral "v špang"
v nedeljo popoldne od 12. do 6.
"Špang" so bile v tem, da so ti
priklili levo roko k desni nogi,

potem pa si se valjal šest ur na
kakšni trdi klopi ali na tleh.
Drugi način mučenja za manjše
prestopke je bil v tem, da so vo-
jaka za dve uri privezali k ste-
bru; z vrvo so mu nategnili ro-
ke nad glavo, da se je le s prsti
nog dotikal tal, na kar so ga pri-
vezali k stebri, da je visel kot
Kristusov razbojnik. Če je dobil
več dni zapora, so mu dali jesti
vsaki drugi dan. Tisti dan, ko
je dobil kos trdega komisa ali
kar je že bilo, je moral pa šest
ur "v špang".

Ni ni čudnega, če so se av-
strijski vojaki spuntali in na so-
ški fronti puške proč pometali,
da je lahko Italijan zasedel slo-
vensko zemljo.

Bivša avstrijska vlada je tu-
di gledala, da ni bilo med voja-
ki sloge ali pobratimije. Vsake
letnike je držala zase, prav tako
šarže vsake vrste zase, le višji
oficirji so se lahko svobodno gi-
bali in skupaj držali.

Ko so prišli v stari avstrijs-
ki parlament socialdemokratje,
so vso to lumparijo razkrinkali
in prisilili vlado, da je odpra-
vila "špang" in trpinčenje na
koleh. Na pritisk socialdemokra-
tov je vlada strogo prepovedala
šaržen pretepanje vojakov; prav
tako so izposlovali, da so voja-
ki dobili večerjo. Prej so dobili
menadžle enkrat na dan, o pol-
dne in jutraj nekoliko pobarva-
ne vode.

Naj mi bo dovoljeno, da tukaj
nekoliko pojasnim, ker se neved-
neži večkrat obregnejo ob soci-
alne demokrate in jih blatijo, češ
da so v avstrijskem parlamen-
tu imeli večino, pa niso nič pa-
redili. Socialdemokratje so veli-
ko delali in žrtvovali, da so iz-
poslovali enako tajno voljno
pravo, da bi si kmetje in de-
lavci lahko izboljšali svoj bedni
polažaj. Ampak nezavedna ma-
sa je volila tiste poslance, kate-
re so priporočali s prižnic in v
spovednicah, da se je njih, ravn-
ni polažaj še bolj poslabšal, kri-
vdo so pa zvrnili na socialdemo-
krate — vse, kar je bilo slabega.
Prave krivce svoje bede neza-
vedna masa ni videla, kot jih še
danes ne vidi in jih tudi neče vi-
deti. Raje trpi revščino. Nič po-
lje ni v Zedinjenih državah, in
tudi ne bo, dokler se masa ne bo
oprjela socialistične stranke in
se otresla ignorance.

Ako se pravilno spominjam, je
bilo pred vojno v avstrijskem
parlamentu 524 poslancev. Soci-
aldemokratje so imeli največ
111 poslancev — 111 proti 413,
kar je daleč od večine. Vodili pa
so dobro opozicijo proti pluto-
kraciji in storili več za delavstvo
kakor vsa ogromna večina bur-
žvazije. Avstrija je imela tudi
gosposko zbornico, ko tukaj v
Združenih državah senat. Pos-
lance v gosposko zbornico je i-
menoval sam cesar, in to same
v nedeljo popoldne od 12. do 6.
"Špang" so bile v tem, da so ti
priklili levo roko k desni nogi,

prijatelje. Imel je tudi parag-
raf 14, po katerem je lahko ab-
solutistično vladal in ignoriral
parlament, kakor zdaj diktator-
ji. Socialdemokratje so večkrat
poskušali, da bi odpravili zlogla-
sni paragraf in cesarju vzeli ab-
solutistično moč, toda niso us-
peli.

Pa smo molili, brale so se pete
maše, naj "Bog ohrani, Bog ob-
vari nam cesarja, Avstrijo." Nič
ni pomagalo, ne molitev ne ma-
še; vse je hudič vzel, cesarja in
Avstrijo. Tako bo enkrat hudič
vzel tudi današnje diktatorje.
Vsaka sila do vremena.

Ko sem hodil k orožnim va-
jam na velike manevre, smo bi-
li nekoč en teden nastanjeni v
ljubljanski cukarni; ob času
šolskih počitnic smo bili drugič
nastanjeni tudi v stari Gimnazi-
ji, katere pa ni več. Po hodniku
smo na slami ležali. Prav tako
smo bili tudi v Beljaku nastan-
jeni v višji šoli, v Celovcu pa
smo v Gimnaziji slamo tlačili.
Potemtakem lahko rečem, da
sem bil tudi jaz v višji šoli in
gimnaziji, seveda v slavnem
razredu.

Nace Ziemberger, 176.

Zahvala

Conemaugh, Pa. — Žalostnega
srca naznanjam vsem sorod-
nikom, znancem in prijateljem,
da smo izgubili iz družine do-
brega očeta in gospodarja Mar-
tina Jagra. Zbolel je dne 31. o-
ktobra za influenco, katere se je
pozneje razvila v pljučnico in ka-
teri je dne 23. novembra ob 11.
uri dopoldne podlegel. Bil je
akrben soproj in oče. Težko ga
bomo pogrešali, pa kaj hočemo
storiti, usoda je neizogibna, za-
dela je njega, a nas še čaka. Po-
koini je bil rojen leta 1879 pri
Hrastniku na Štajerskem. Pri-
šel je v Združene države leta
1907 in sicer v Conemaugh, Pa.,
ter bival tu do svojega izdiha.
Bil je član društva Sinovi Slave
št. 168 SNPJ.

Prav pristočno se zahvaljujem
omenjenemu društvu in uradni-
kom istega za podarjene cvetlice
in tolažbo, ki smo jo prejeli
v tem žalostnem času. Prav le-
po se zahvalimo vsem, ki so po-
kojnemu darovali cvetlice, poklo-
nili tolažbo in simpatije.

Tudi ne smem pozabiti vse
one, ki so pokojnega obiskali pri
mrtnoškem odru in ga spremili
na njegov grob. Prav lepa hvala
vsem skupaj. Dolžnost me
tudi veže, da se zahvalim naši
dobri materi Slovenski narodni
podporni jednoti, ki je pokojne-
mu vedno bila pri srcu, za točo-
no izplačilo. Končno se še en-
krat vsem skupaj prav lepo za-
hvalim, tebi nepozabljeni so-
progi in očetu, naj ti bo pa lahka
zemlja.

Frances Jager.

Delavski inventar ob koncu 1938

Detroit. — Zopet smo preži-
velj eno leto več našega uborne-
ga življenja. Leto 1938 gre h
koncu in nastopilo bo leto 1939.
Nekateri ljudje, sploh večina,
gredo preko vsega, kar se
zgodovinskega dogaja okrog
njih. Ako le malo pomisli-
mo, kaj vse se je dogodilo
v tem letu, tedaj vidimo, da bo
leto 1938 zapisano v zgodovini
kot eno najtragičnejših let.

Kaj vse smo doživeli! V Ame-
riki smo delavci zopet preži-
velj leto akutne krize. Brezposel-
nost in pomanjkanje na vseh
straneh. Imeli smo važne volit-
ve. Zmagala je zopet reakcija,
ki nas izkorišča, preganja in
strada vse življenje. S tem smo
delavci pokazali, da se nismo še
nič naučili. Mizeriji se izogiba-
mo s tem, da gazimo še v večjo
mizerijo. Smo kot večni slepec.
Roosevelt je apeliral na evropske
velikale, naj še počakajo z
vojno, ker niso še vse države do-
volj pripravljene za klanje. Proti
Hitlerju je napravil diploma-
tično potezo s tem, da je pozval
domov ameriškega poslanika.
Sklicana je bila konferenca vseh
panameriških držav za gospo-
darsko in militaristično združe-
nje proti vsem zunanjim agre-
sorjem in za pobratimijo vseh a-
meriških republik.

Letos je tudi 20-letnica konca
prve svetovne vojne. V teh 20
letih je padla civilizacija daleč
nazaj in se naglo pogreza v are-
dnjeveški barbarizem. V svetovni
vojni je bilo klanje in pobija-
nje človeške mase le na fronti.
Danes, po 20 letih "miru", pa

George Backer, član newyor-
ške delavske stranke in mestni
odbornik.

tudi v zaledju rušijo in uniču-
jejo vsemesta, moderne in veli-
ke zgradbe, železnice, ceste —
vse, kar je človeška roka ustva-
rila. In prav po barbarski način
se države danes kar druga dru-
go napadejo, brez napovedi voj-
ne in z najmodernejšim orož-
jem pobijajo in more civilno
prebivalstvo, nedolžne starčke,
otroke in žene na debelo. Rušijo
bolnišnice, cerkve, muzeje, pala-
če, vse do najmanjše koče.

Leto 1938 je bilo zgodovinsko
leto barbarske nacijske Nemčije.
V marcu je z oboroženo silo vko-
rakala v Avstrijo in jo enostav-
no anektirala. To je bil Hitlerjev
prvi "hold up". Njegov drugi
"hold up" je bil večji. Na isti na-
čin je napadel mirno in demo-
kratično Čehoslovakijo, jo raz-
kolnil in osvojil najbogatejšo po-
krajino. Sedaj se pripravlja na
pohod nad Memel. Vse to je do-
segel s pomočjo kramarske in
izdajalske angleške plutokracije
s Chamberlainom na čelu. Ang-
leška in francoska plutokracija
je izdala in prodala najbolj de-
mokratično in najbolj svobodno
državo v Evropi. Ta kramarska
kupčija ne bo nikdar pozabljena.
Anglija, plutokratska Anglija,
je izdala in prepustila fašistom
tudi Španijo, kjer ti barbari kr-
voločno pobijajo nedolžno in po
svobodi hrepeneče špansko ljud-
stvo.

V Franciji se je v tem letu
zrušila močna delavska oziroma
ljudska fronta, ki je v zadnjih
par letih dala delavskim masam
nekoliko boljše pogoje. Skrajša-
la je delovnik in zvišala plače,
pustila pa je špansko delavstvo
na cedlu. Daladier je zdaj te re-
forme do malega že popolnoma
uničil. Zdaj je zopet zavladala
reakcija, ki podpira tovarnarje,
bankirje in trgovce. V Monako-
vem je tudi pomagala Angležem
prodati Čehoslovakijo. Franco-
sko delavstvo zdaj že spoznava
svoje napake. Ima lepe izkušnje
iz generalne stavke, katero je
vlada zdrobila z oboroženo silo.
Danes se Francija pogaja in ko-
ketira tudi s fašističnimi dikta-
torji, pri katerih išče stike in
zveze, doma pa preganja demo-
kratično ljudstvo.

Kaj pa Italija? Ubogo, igno-
rantno in zaslepljeno ljudstvo je
obdavneno od pete do glave in je-
či pod težkim bremenom. Dr-
žava finančno bankrotirana, na
vseh straneh pomanjkanje živil
in drugih življenjskih potrebš-
čin. Narod strada in trpi, da je
groza, toda pomagati si ne more.
Na drugi strani pa fašistična
vlada troši ogromno denarja za
armado, za oboroževanje na su-
hem, na morju in v zraku. Na
Špansko pošilja vojaštvo, muni-
cijo, orožje, aeroplane in poma-
ga krvoločnemu Francu pobijati
špansko delovno ljudstvo in širi
fašistično "civilizacijo" z o-
gnjem, mečem in dinamitom.

Prav tako sliko vidimo na
Daljnem vzhodu, kjer japonski
imperializem širi svojo hegemo-
nijo na Kitajskem. Na svojem
krvavem pohodu je pomoril že
milijone ubogih Kitajcev, raz-
dejal mesta in pokrajine. Pri uni-
čevanju in pobijanju kitajskega
ljudstva se poslužuje vseh mo-
rilih kriminalnih sredstev. Vse
to početje samo za imperialisti-
čno osvajanje in podjarmljenje
drugih narodov.

V resnici bi človek moral spi-
sati debelo knjigo, če bi hotel na-
vesti in orisati vse dogodke leta
1938. Ne vem, če je v zgodovini
človeštva kakšno leto, ki bi bilo
toliko zgodovinsko kakor je le-
to 1938. (Dalje na 5. strani.)

Oscar Wilde:

Papeža nesejo...

Sonet

Pozavne pele so v cerkveni svod,
in ljudstvo vse je predenj pokleknilo;
nešteto mož ga je skrbno nosilo,
kot bil bi Bog, ta sveti rimski gospod.

Kot mašnik-svečenik je bil ves bel,
trakovi kot kraljevi iz škriata,
in še na glavi krone tri iz zlata,
tako je papež v Vatikan odšel.

Pomislil sem, kako je vse ceste
prehodil naš Zveličar, a povsod
iskal počitka želnega zama:

"Se ptič ima svoj dom, lisjak svoj stan;
jaz moram truden dalje svojo pot,
in solze pičlo vino mi kale."

(Prevedel Mile Klopčič.)

T. M.:

Božič proletarskih otrok!

Vi drugi imate zakurjen dom,
vi drugi imate potice,
mi se ne vemo ogreti pri kom,
premrle so naše ročice.

Vi drugi ste dobro večerjali,
vi drugi ste dobre volje,
a nas ste surovo ozmerjali,
pognali nas v sneg, na polje.

Vam drugim po smrekah lučke gore,
pod njim daril je vse polno,
v naših očeh le blestijo solze,
srce nam je gladno in bolno.

A vendar nam v dušah ogenj gori,
ki nam ga nikdar ugasite:
naš up, da se nam dan sveti dani,
ki spolni nam želje vse skrite.

Vam drugim pustimo razsvetljen salon,
darila, večerjo, potico,
in čakali bomo, da vdari naš zvon,
da vkrešemo božič s pravico!

Spoštujemo avtoriteto človeka

Kmalu bo dvesto let, odkar je postavila fran-
coska revolucija viden mejnik med posvetno
in cerkveno hierarhijo ter svobodnim duhov-
nim in kulturnim poletom evropskih narodov.
— V Franciji je bil takrat izveden prevrat z
geslom svoboda, enakost in bratstvo. To ge-
slo in uspeh boja je prebudil vso Evropo ter
zaključil boj za velike reforme, ki jih je zahte-
vala doba z letom 1848. tudi v Nemčiji in Av-
striji. Borba za svobodo s koncem duhovnega
vidnega preporoda pa še ni bila končana, ker
je srednjeevropska reakcija narodu obljubljala
svobodščino, potem pa poostila teror, da se
narodi niso mogli razviti svobodno. In mno-
go in mnogo žrtve je padlo še pozneje v boju
za svobodo, to je, za priznanje avtoritete člo-
veka.

Tudi svetovno vojno je organizirala reak-
cija in sicer kapitalistična reakcija, ki je ho-
tela okrepiti svojo oblast nad narodi na raz-
valinah moralno in gospodarsko razkrojenih
narodov, kar se ji je, kakor dokazujejo povoj-
ne razmere, tudi precej posrečilo.

Spričo te nečuvne reakcije se nadaljuje boj
za svobodo, bratstvo in enakopravnost. Če je
v razvoju boja po francoski revoluciji nasto-
pila trenutna reakcija v jačji obliki, je to, sko-
raj bi rekli, razvojni zakon. Ne smemo pa po-
zabiti, da je tak val reakcije najboljše netivo
za odpor proti reakciji, ki se pojavlja po vsem
svetu, ker človeštvo se razvija naprej in ni-
kdar ne nazaj. To vero imamo, to zaupanje
bdi ne le v nas, ampak v vsem človeštvu.

Ne smemo sicer hladnokrvno opazovati do-
godkov. Zbirati moramo svoje sile, položiti na
tehtnico avtoriteto človeka, ki jo hoče sedanja
divja reakcija uničiti.

Vsak človek je del človeštva in del avtoritete
vseh ljudi, zato moramo duhu človeškega na-
predka z bojem za človeka pomagati do zmage.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 23. decembra 1918)

Domache vesti. Španska bolezen je že precej
ponehala, vendar javni pogrebi žrtve še niso
dovoljeni v večini krajev Amerike.

Delavske vesti. Unije so v strahu. Demo-
bilizacija je že v krepkem razmahu in vsak
dan je 30,000 mož odpuščenih iz armade.

Po svetovni vojni. Nemški sovjetski kon-
gres je zaključen, pustil pa je za seboj odbor,
ki ima nadzorovati Ebertovo vlado. Zastopni-
ki Jugoslovanskega odbora v Londonu so ob-
skali predsednika Wilsona v Parizu.

Sovjetska Rusija. Vse kaže, da nameravajo
boljševiki okupirati dežele ob Baltičnem morju.

Razbita šipa v italijanskem turističnem uradu v Tunisu. Šipa
je bila razbita v teku protifašističnih demonstracij v glavnem me-
stu francoske kolonije v severni Afriki.

Novice iz starega kraja

Iz Slovenije

HIDROTEHNIŠKI LABORATORIJ SLOVENSKE UNIVERZE

Ljubljana, 7. decembra. — Privatna iniciativa je dala naši univerzi važno ustanovo. To je začasni hidrotehnični laboratorij na Viču. Ustanovilo ga je društvo za zgradbo hidrotehničnega laboratorija v Ljubljani, katerega sta zdaj na čelu kot predsednik gg. inž. Sbrizaj, kot tajnik pa inž. Bufon. Društvo je na svojem tretjem obnem zboru soglasno prepustilo vse v začasnem hidrotehničnem laboratoriju na Viču 114 nahajajoče se premičnine in nepremičnine v trajno last zavodu za vodne gradnje naše univerze. Društvo na kolavdacijska komisija je podala pregledno poročilo, iz katerega je razvidno, da so znašali vsi investicijski stroški 124.783,15 din, neporavnani računi pa so znašali takrat, ko je bil občni zbor, okrog 19.000 din. Poleg tega je bil še dolg na posojilo, ki je bilo najeto pri društvu za nabiranje univerzitetnega zaklada, v znesku 35.050 din. Vse te obveznosti pa so bile potem popolnoma poravnane in poravnano je bilo tudi posojilo, ker je društvo dobilo denarno pomoč od banske uprave. Društvo je bilo ustanovljeno z namenom, da zgradi naši univerzi in praktičnim vodogradbenim krogom prepotrebni definitivni hidrotehnični laboratorij na mestnem svetu ob Gradaščici. Za gradbo naj bi se potrebna sredstva zbrala iz državnih in samoupravnih prispevkov ter podporo industrije in ostalih interesentov, za opremo laboratorija pa naj bi skrbelo prosvetno ministrstvo. Že pri izvedbi akcije se je pokazalo, da se ta program ne bo dal uresničiti v prvi vrsti zaradi tega, ker je država odklonila vsako sodelovanje s privatnim društvom.

Društvo je moralo že od začetka prepustiti skrb za gradnjo definitivnega laboratorija univerzi, ki naj bi ob podpori tedaj osnovane "Akademske akcije" z večjim uspehom zahtevala od države za gradnjo potrebne kredite. Da bi se manifestirala nujnost in neodložljiva potreba po hidrotehničnem laboratoriju za našo praktično vodogradnjo, je društvo leta 1935 na svojem obnem zboru soglasno sklenilo, naj se uredi v garažnem poslopu Stavbe družbe na Viču začasni hidravlični laboratorij v najskromnejšem obsegu. Z izgradnjo le enega preizkuševališča v tem provizoriju pa so se ustvarili komaj prepotrebni predpogoji za pričetek znanstvenega udejstvovanja iz področja eksperimentalne hidravlike. Ostanke pa s tem še neresno vprašanje zgradbe kompletnega laboratorija, ki bi moral poleg cele vrste za znanost in praktično vodogradnjo potrebnih preizkuševališč nuditi tako institutu za vodne gradbe, kakor tudi strojnemu inštitutu potrebnih prostora za nastanitev, ki jih naša tehnika po takih letih še vedno nima.

Vse, kar je bilo mogoče, je društvo storilo in prepustilo začasnega hidrotehničnega laboratorija na Viču naši univerzi je bila na obnem zboru soglasno sprejeta z naslednjo resolucijo: Definitivno in moderno opremljen hidrotehnični laboratorij ni samo potreben naši univerzi zaradi nadaljnjega razvoja hidrotehničnih naukov in nastanitve prizadetih inštitutov, temveč bo laboratorij s svojim udejstvovanjem izpopolnil obnem veliko vrzel, ki sedaj onemogoča uporabo modernih metod v naši praktični vodogradnji tako gradbene kakor tudi strojne stroke na škodo našega narodnega gospodarstva. Zaradi tega pozivamo vse merodajne kroge, da s potrebnim poudarkom zastavijo svoje sile za končno in srečno rešitev tega nujnega vprašanja.

DVA UBOJA V BREŽIŠKEM SREZU

Celje, 6. dec. — V brežiškem srezu se v zadnjih letih zopet množijo uboji in umori. Treba bo učinkovitih mer, da se to zlo, ki zelo škoduje našemu ugledu na zunaj, čimprej zatire. Pred tričlanskim senatom okrožnega sodišča v Celju sta se danes zopet zagovarjala dva ubijalca iz brežiškega sreza. Prvi je zaklal lastnega brata, drugi pa posestnika, ki mu ni bil nič storil.

Bratomor v Malem vrhu pri Brežicah

Dne 6. novembra je obiskal 19-letni delavec Anton P. iz Malega vrha pri Globokem v družbi svojega brata Jožeta vinočot Julijane Agrešev v Malem vrhu. V vinočotu sta se brata sprila in se hotela stepiti. Ostali gostje pa so to preprečili in izrinili Antona P. iz vinočota. Anton je pred vinočotom začel klicati brata na korajžo. Jože se je temu pozivu odzval. Pred vinočotom sta se brata spopadla. Med pretepom je Anton izvelkel nož iz žepa in ga zasadil Jožetu v prsi. Prerezal mu je kožo, mišičevje, osrčnik in aorto. Zaradi velikega izliva krvi v osrčnik in prsno votlino je Jože na mestu izdihnil. Jože je bil vinjen in ni bil oborožen, dočim je bil Anton trezen. Anton je bil obsojen na 4 leta roboje.

Uboj v Spodnji Sušici

Dne 16. oktobra je priredil 24-letni, v Zagrebu zaposleni čevljarjski pomočnik Josip Jurač v družbi več Hrvatov izlet v Spodnjo Sušico pri Bizeljskem. Ustavili so se v gostilni Sekoranj. Jurač in Milan Zorko sta se pripeljala s kolesoma, ostali pa z vozom. Med 19. in 20. se je družba odpravila proti domu. Jurač in Zorko sta se odpravila naprej s kolesoma, ostali pa so jima sledili z vozom. Jurač je vozil po levi strani ceste, vstric njega pa Zorko bolj po desni strani. Ko sta bila oddaljena približno 1 km od Sekoranjve gostilne, jima je prišel nasproti 40-letni posestnik Franc Iljaž iz Zg. Sušice. Jurač je zadel s kolesom v Iljaža. Jurač je padel s kolesa, iz rok pa mu je tudi padla prižgana sveča, s katero si je na kolesu svetil. Iljaž in Jurač sta se sprila. Jurač je izvelkel iz žepa nož in ga zasadil Iljažu v levo stran prsi. Prerezal mu je kožo in mišice, presekala tretje rebro in mu prizadejal globoko rano na pljučih. Iljaž je že četrto ure pozneje izdihnil zaradi izkrvavitve.

Josip Jurač je bil obsojen na 4 leta roboje in na izgubo častnih pravic za dobo 4 let.

Avtomobil je spremenil način življenja

Avtomobilske razstave, ki se sedaj vršijo v več kot 40 ameriških mestih, so oživele razpravljanje o vlogi, ki jo motor na industrija igra v ameriškem življenju. Oživiljenje te industrije se smatra kot znak splošnega gospodarskega izboljšanja. Vzlic dejstvu, da Združene države rabijo 70 odstotkov vseh motornih vozov na svetu, preročuje se nadaljnjo razširjenje avtomobilske industrije. Že zdavnaj ni avto le predmet bogataškega razkošja in je postal potreščina toliko za farmarja kakor za delavca. Motorna doba ima velik vtis na ameriški način življenja. Mestno prebivalstvo se polagoma izseljuje v okolico izven mestnih mej. Mnogi si predstavljajo ameriško mesto bodočnosti kot velikanski panj posloy in industrije, dočim bodo prebivalci stanovali v predmestnih okrajih okoli mesta do daljave 100 milj vse naokrog. Treba bi bilo mnogo milijonov dodatnih avtomobilov, da se uresniči to sanje o planetarnih mestecih v okrožju velemeda, kjer bi mestni prebivalci mogli

živeti udobno, dihal dober zrak in uživali ožje socialne stike.

Razvoj avtomobila. — Komercialno proizvajanje motornih vozov se je začelo l. 1900, ko so postavili na trg 4.192 motornih vozov. Ti so bili dokaj različni od današnjega avtomobila in so bili bolj podobni starim konjskim pripregam, kakršne je farmar rabil mnogo stoletij. Vendarle pomenjali so prehod od dni konjskih kočij do motorne dobe. L. 1910 so izgotovili več kot 181.000 avtomobilov. Henry Ford je začel znižavati cene l. 1908 in tako omogočil tudi ljudem manjšega dohodka uživanje "kočije brez konj." L. 1920 pa je industrija producirala več kot 1.905.000 motornih vozov in l. 1929, ko je nastala gospodarska kriza, je industrija izdelala 4.800.000 avtomobilov. Produkcija je znatno padla tekom prihodnjih let, ali l. 1938 se je industrija zopet povzpela in dosegla produkcijo 3.798.000 vozov. Dandanes je na svetu približno 45.000.000 avtomobilov in od teh imajo Združene države 31.500.000 oziroma 70 odstotkov vseh avtomobilov na svetu.

Nikdo ni iznašel avtomobila kot celoto, pa tudi nikdo ni mogel dobiti patent za celotno idejo. Je več kot 300.000 patentov za razne dele avtomobila. Današnji motorni voz je proizvod sistematičnih izboljšanj. Obstojal je iz 7.000 delov za časa, ko je bil uveden prvi in ko se je smatral za igrarico in veliko atrakcijo v cirkusu. Dandanes povprečni avtomobil obstoja iz 15.000 delov, ki se zlahka nadomeščajo radi masne produkcije in se prav lahko manipulirajo.

Rojstvo nove veleindustrije.

Ko se je avtomobil prvič prikazal, so se pojavljale bojazni za bodočnost mnogih industrij, o groženih od razvoja avtomobila. Izdelovalci kočij in priprego čutili konec svoje industrije. Kočijaži so se bali za svoj zaslužek, ko je prvi taksi prišel na ulico. Cenilo se je, da je bilo skupaj 1.460.000 služb zgubljenih s prihodom motorne dobe. Ali nova doba je tudi značila rojstvo nove veleindustrije, ki je preakrbela več kot štiri službe za vsako zgubljeno. Leta 1937 je bilo približno 583.900 ljudi zaposlenih v tovarnah, ki izdelujejo avtomobile, avtomobilske dele in obrobe; povrh tega je bilo 1.125.000 služb na razpolago za avtomobilske potrebe in prodajo in 279.000 za gradnjo motornih cest. Dodatno je motorna doba zahtevala 3.109.000 voznikov tovornih avtomobilov in 171.000 voznikov busov in taksijev — skupaj torej več kot 6.037.000 novih služb namesto 1.460.000 izgubljenih vsled nadomestitve konj po motornih vozovih.

Motorji so imeli velik vpliv na življenje farmarja. Traktorji so nadomestili staromodne pluge s konjskimi pripregami in avto je končal osamelost farmarskih naselbin. Učinek avtomobila na mestno prebivalstvo je razviden iz dejstva, da si je začetkom stoletja le po ena družina nefarmarjev mogla privoščiti svojo kočijo izmed desetih, dočim dandanes polovica nefarmarjev poseduje svoj avtomobil. Slaba stran tega velikanakega napredka je številno človeških žrtev, ki ga Amerika plačuje za

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 4. strani.)

tošnje. Toliko krvočnega in izdajalskega dela svet že ni izlepa doživel. Vse izgleda, da prihaja odločilni dan, dan ogromnih preobratov, ker tako ne more iti dolgo naprej. Vojna je neizogibna. In ta vojna bo najbolj barbarska in najgroznejša, kar jih je že videl svet. Uničena bodo nedolžnih žrtev. Pobitega bo več civilnega prebivalstva nego vojaštva, ko zaplamlti krvavi metež med fašističnim in "demokracižnim" imperializmom. Kaj bo potem nastalo, je v naročju bogov. Sma na pragu ogromnih svetovnih sprememb. Ves svet bo oblit s človeško krvjo in na milijone trupel bo krilo bojne poljane in mesta. Nič dobrega se nam ne obeta.

Ob koncu vsakega leta si milijonarji delijo ogromne profite, dividende v zlatu in srebru. Leto za letom si prisvajajo več in več svetovnega bogastva, za katerega niso nikdar delali, ampak je vse ustvarila le pridna delavska roka. Kakšnih profitov in dividend bodo pa delavci deležni? Vsa reakcija je stoodstotno organizirana, vsa buržvazijska zedinjena za grabljenje profita in bogastva. Mi delavci smo pa na žalost razpršeni in razkropljeni na vse strani; nobene skupnosti, nobene solidarnosti, nobenega zaupanja. Ali bo šlo tako vedno naprej? Ali ni nobene sile na svetu, ki bi delavstvu odprla oči in mu dala razum? Koliko časa še trpijenje, mizerija, pomanjkanje in pasja pokornost?

Vse to mi vstaja pred očmi. Že 35 let se udeležujem v delavskem gibanju in do danes še nobenega uspeha, nobenega rezultata, nobenega preobrata. Vse je obratno. Dandanes smo delavci na slabšem glede principa kakor smo bili pred 20 leti. Vse to da človeku veliko misliti; oprijemlje se te omahljivosti ali izrpanje, ker vidiš vse svoje delo, vse svoje žrtve v razvalinah. Dandanes si na slabšem kot si bil.

Kaj bo bodoči človek mislil o svojih potomcih? Narava nam da še preveč življenjskih potrebščin, toda pri vsem tem stradamo in v pomanjkanju živimo. Toliko je različnih stvari, katere bi človek nujno potreboval, pa jih nima in jih ne more dobiti. Ogromna skladišča so z njimi napolnjena. Toliko je živeža, da ga na milijone ton uničijo, da obdrže ceno. Milijone je delavcev, ki bi radi delali in si služili kruha, toda nimajo prilike. O vsem tem bo bodoči civilizirani človek čital in razmišljal. Ne bo mogel zapostiti, kako je vse to sploh moglo biti.

prihod motorne dobe. L. 1936 je bilo zabeleženih 36.800 smrtnih avtomobilskih nezgod in 967.840 poškodb, in število žrtev vedno raste. Letošnje razstave pokazuje večjo pažnjo za varnostne izume, ali v glavnem je treba sistematične vzgoje v varnosti toliko za voznike kolikor za pešce, ako naj se zniža število žrtev avtomobila — nekdanje igrarice bogatašev in današnje potrebščine povprečne ameriške družine.—FLIS.

Veliko smo doživeli, veliko pretrpeli, toda ničesar dosegli. Leto 1938 se posavlja in stopa v zgodovino. Vse, kar smo delavci na boljšem, je to, da smo eno leto starejši, fizično in duševno bolj ubiti in eno leto bližje smrti. To so naše dividende brez obresti. S tem končujem ta dopis. Želim vsemu delavstvu in vsem prijateljem vesel božič in srečnejše in boljše novo leto, v katerem naj bi delavstvo doživelo več uspeha v svojem boju in manj razočaranj. Prosveti želim mnogim novih naročnikov in vztrajnost v boju za delavstvo in izobrazbo. Živel zavedni mednarodni proletarijat!

Anton Jurca, 121.

Železniška nesreča v Mehiki

Štirideset potnikov ubitih

Mexico City, 22. dec. — Najmanj 40 ljudi je bilo ubitih in čez sto ranjenih, ko je potniški vlak skočil iz tira in se razbil. Nesreča se je pripetila 45 milj od glavnega mesta Mehike. Na vlaku je bilo okrog tisoč potnikov, med temi več vladnih uslužbencev, ki so se vozili na počitnice v Vera Cruz. Nesrečo je povzročilo zlomljeno kolo pod lokomotivo. Stirlinajst vagonov se je prekucnilo, ko je vlak skočil iz tira, in pokopalo potnike pod seboj.

Rešilno moštvo in vlaki so takoj odrinili na pozorišče nesreče, ki je ena največjih v mehiški železniški zgodovini.

Angleška vlada zaščiti prebivalce pred bombami

London, 22. dec. — Chamberlainova vlada je večer obvestila hišne posestnike, da jim bo dala 2.500.000 jeklenih hišic, v katerih bodo dobili zavetje v slučaju sovražnega napada iz zraka. Okrog 20.000.000 ljudi, polovica prebivalcev, bo tako zavarovana pred bombami. Vlada namerava potrošiti za gradnjo teh hišic, ki bodo postavljene na dvoriščih, čez sto milijonov dolarjev.

Odslovitve religijnih delavcev v Chicagu

Chicago, 22. dec. — Več tisoč delavcev, ki so uposleni pri gradnji religijnih projektov, je bilo obveščenih o odslovlitvi. Charles E. Miner, upravitelj WPA v Illinoisu, je dejal, da je sklad izčrpan. Vsa dela bodo ustavljena, ako ne bo kongres, ki se snide v svojem zasedanju po novem letu, dovolil nadaljnjo vsoto za gradnjo religijnih projektov.

2 SHOPPING DAYS LEFT

BUY CHRISTMAS SEALS

Slovenska Narodna Podporna Jedinota
2637-59 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.
GLAVNI ODBOR
IZVRŠNAVALNI ODBOR:
Vincent Calmar, predsednik.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
F. A. Vider, gl. tajnik.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Lawrence Gradich, pomoč. tajnik.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Vojtech, gl. blaznjak.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Phil Godina, upravitelj glasila.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Malch, urednik glasila.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
PODPREDSEDNIKI:
Andrej Vidrich, prvi podpredsednik.....449 Russell Ave., Johnstown, Pa.
Frank Padbury, drugi podpredsednik.....823 So. 15th St., Milwaukee, Wis.
John Padbury, Jr., prvi distriktni podpredsednik.....Box 337, Strabane, Pa.
Camille Zarnick, drugi distriktni podpredsednik.....3587 W. 84th St., Cleveland, Ohio
John Kiansek, tretji distriktni podpredsednik.....614 Todd St., La Salle, Ill.
Edward Tomack, četrti distriktni podpredsednik.....Box 434, Walsenburg, Colo.
GOSPODARSKI ODBOR:
Math Petrevich, predsednik.....323 E. 151st St., Cleveland, Ohio
Vincent Calmar.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
F. A. Vider.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Vojtech.....2637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Olip.....331 E. Prospect Ave., Glenside, Ill.
Donald J. Letrich.....1937 S. Trumbull Ave., Chicago, Ill.
Joseph Zupan.....1499 S. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
POROČNI ODBOR:
John Gorick, predsednik.....414 W. Hay St., Springfield, Ill.
John Barich.....18311 Mushoka Ave., Cleveland, Ohio
Anton Sular.....Box 37, Arma, Kansas
Frank Vratovich.....318 Toner St., Leavenworth, Pa.
John Trejcl.....Box 347, Strabane, Pa.
NADZORNI ODBOR:
Frank Salis, predsednik.....3391 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Fred Mihalj.....28 Westlake Ave., Peru, Illinois
Milen Medvedek.....16382 Arcade Ave., Cleveland, Ohio

Rumunski naciji izpušeni iz taborišča

Bukarešta, Rumunija, 22. dec. — Avtoritete so izpušile 130 članov Železne garde, nacistične organizacije, iz koncentracijskega taborišča, ko so obljubili, da bodo prenehali s političnimi aktivnostmi.

Beneš ustavil izdajo knjige

London, 22. dec. — Edvard Beneš, bivši predsednik češke republike, je izposloval začasnjo injunkcijo, ki prepoveduje izdajo knjige pod naslovom "Dali so nam državo". Avtor knjige je Preston Hayter, angleški žurnalist. Knjiga vsebuje Benešove izjave in komentarje o svetovni situaciji in državnih. Njegovi odvetniki pravijo, da je imel avtor samo en razgovor z Benešem. Injunkcija je bila izdana proti Hayterju in firmi George Routledge & Sons, ki je založila knjigo.

Sodišče omejilo pravico piketiranja

Chicago, 22. dec. — Državno prizivno sodišče je večer podal odlok, ki pravi, da delodajalec lahko izposluje injunkcijo proti piketiranju svojega podjetja po zunanjejih, ako ni zapleten v stavko in spor z delavci. Odlok je bil podan v zadevi neke lepotočarske firme, katero so piketirali člani Hairdressers & Cosmetologists unije, ker uslužbenici niso hoteli stopiti v unijo.

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

ÉLEKTRIČNA DARILA

bo z veseljem prejela

SUNBEAM MIXMASTER
● Meša, bije, stepe, obrača stiska soke. Slonokostne in zelene, ali črne in bele barve. S stiskačem \$23⁷⁵ sokov
(Brez sučnika, #21)

SILEX ELEKTRIČNI SESTAV ZA KUHO KAVE
4 skodelice manjši sestav za manjše posluje... 10 skodelic večji sestav kadar imate goste. Električna peč za oba sestava.

COMMONWEALTH EDISON COMPANY
72 West Adams Street — 132 South Dearborn Street
4562 Broadway NEIGHBORHOOD STORES 4834 S. Ashland Ave.
4833 Irving Park Rd. 4231 W. Madison St. 852 W. 63rd St.
2733 Milwaukee Ave. 3460 S. State St. 2950 E. 92nd St.
2745 Lincoln Ave. 11046 S. Michigan Ave.

Marvin McIntyre (desno), tajnik predsednika Roosevelta, se razgovarja z uradniki unije arhitektov in inženirjev, ki so imenovali predsednika za častnega člana svoje organizacije.

Guy de Maupassant:

Božična pravljica

Dr. Bonenfant je s trudom premišljeval. Polglasno je mrmral predse: "Nekaj o božiču!" In nenadno je vzkliznil: "Da, drage dame, kar si želite, sem našel. Da, doživel sem čudež v božični noči, in celo prav nenačuden in fantastičen. Čudite se, da tako govorim, jaz, ki ničesar ne verjamem? In vendar sem videl čudež, s svojimi očmi sem ga videl, kar se pač imenuje videti, in bil je pravi čudež. In mislite morda, da me je kaj presenetilo? Ne, kajti čeprav ne delim popolnoma vaše vere, vendar verjamem v tisto vero, ki predstavlja gore. Lahko bi vam povedel mnoge primere, pa to bi vas moglo užaliti in bi učinek moje zgodbe oslabilo. Najprej moram omeniti, da me to, kar sem sam videl, ni niti povsem prepričalo, niti me ni spreobrnjalo, toda presunilo me je. Poskušal bom, povedati vam to zgodbo s preprostostjo kakšnega pobožnega vernika iz Auvergne.

Takrat sem bil podeželski zdravnik v malem kraju Roleville, ki leži v osrčju Normandije. Zima je bila strašna. Že od konca novembra je bilo po tednu hudega mraza snežno. Od severa si videl, kako so se bližale velike mase oblakov in snežilo je v kosmih. V eni sami noči je pokrilo vso dolino. Posvetstva, ki so bila daleč vsak sebi s svojimi štirikotnimi dvorišči, so bila videti za svojimi velikimi, z ivjem pokritimi drevesi, ki so zatemnjevala okna kakor zastori, da so zaspala pod kupom gostega in lahkega mahu. Noben hrup ni več motil brezglasne podeželske tišine. Samo vrane, ki so v vsakovrstnih oblikah oplovalle svoje tise na obzorju, so zamašale pike, spuščale so se vse na blede polja in so kljuvale s svojimi dolgimi kljuni v sneg.

Ničesar nisi slišal razen nedoločnega in neprestanega pošumevanja padajočega belega prahu.

Celih osem dni je šlo tako, potem se je plaz ustavil. Pet pedit visoko je sneg pokrival zemljo kakor bel plašč. Dva tedna zapored je bilo podnevi svetlo kakor moder kristal in ponoči je bilo posuto z zvezdami, blestavo kakor ivje, tako zelo je bil širni prostor otrdel od mraza. Trdina neba se je razprostirala kakor od mraza svetlikajoča se, gladka, a snegom pokrita plan. Ravnila, meje, bresti ob vhodu v vrtove, vse je bilo kakor mrtvo, umorjeno od mraza. Niti človek niti žival nista odhajala na prosto. Samo dimniki v svojih belih arajсах so razodevali skrito življenje s finim tkivom dimnih oblakov, ki so se dvigali naravnost v zmrzlo ozračje. Od časa do časa je počilo v drevesih, kakor da se jim lomijo udje pod skorjo, in včasih se je ločila kakšna težka veja ter padla na tla, ker je bil nepremagljivi mraz dal otrpni njenemu soku in ji razkral vlakna. Po poljih razstene hiše so bile na videz stotine milijardov drugih. Živeli smo, kakor smo mogli. Skušali sem obiskovati vsaj bližje bolnike in sem bil pri tem vedno v nevarnosti, da padem in me pokopje sneg.

Kmalu se mi je zadelo, da visi skrivna groza nad deželo. Ljudje so pravili, da takšna nadloga ne more biti naravna. Trdili so, da je slišati ponoči glasove, predirjive žvižge, zamirajoče krike. Nedvomno je prihajalo to kričanje in žvižganje od seliv, ki potujejo v večerih in beže v jatah proti jugu. A kako bi bilo mogoče praznovrni množici dopovedati pamet? Duha ji je obsedla groza in pričakovala je nenavadnega dogodka.

Kovačnica očeta Votinela je stala na koncu vasice Epivent ob deželni cesti. Vas in cesta sta sedaj izginita. Ker je doma zmanjkalo kruha, se je kovač odločil, da stopi v vas. Več ur je porabil za to, da je pokramljal v šestih hišah, ki sestavljajo vas, potem je vzel svoje kruh in nekoliko novic, pa še nekaj groze, ki se je razprostirala preko dežele, s seboj.

Praden se je znočil, se je odpravil domov. Ko je šel mimo neke meje, se mu je nenadno zazdelo, da le-

ži neko jajce na tleh. Da, res, čisto belo jajce, ki ga je nekdo tja položil, belo kakor vse okrog. Sklonil se je, bilo je res jajce. Od kod pa? Katera kokoš je prišla iz kurnika in ga izlegla? Kovač se je začudil in stvari ni razumel, a vzel je jajce in ga prinesel svoji ženi. "Poglej, žena, kaj sem našel po poti." — Žena je zmajala z glavo: "Jajce na cesti v tem mrazu, ali si pijan?"

"Ne, prav zares sem ga našel na tleh poleg meje in bilo je celo še toplo, ne zmrznjeno. In da bi se ne shladilo, sem ga položil na svoj želodec. Pojedla ga boš za kosilo." Jajce so dali v lonec, kjer je že vrela juha, in kovač je začel iztresati novice, ki jih je bil nabral v vasi.

Žena je poslušala vsa blede. "Tudi jaz sem slišal to noč takšne krike in zdelo se mi je, da prihajajo iz dimnika." Sedla je k mizi in vzela najprvo juho. Med tem ko je mož mazal maslo na kruh, je vzela jajce in ga gledala z nezaupanjem.

"Kaj pa, če bi bilo v jajcu kaj posebnega?" — "Kaj naj bi bilo?" — "Ne vem." — "Nehaj, jej in ne bodi neumna!" Razbila je jajce, bilo je kakor vsa jajca in čisto sveže. Začela ga je z obnavljanjem jesti, pokusila ga je, odložila in spet vzela. Mož je menil: "Nu, kako ti diši?" Ni odgovorila, temveč samo požrla ostanek. Potem se je nenadno z očmi, polnimi groze, zastrmela v svojega lepega moža, dvignila je roke, začela z njimi mahati in vse telo so ji spreleteli krči. Potem je padla na tla in začela strašno kričati. Vao noč je prebila v aršnih krčih, v grozljivih streljajih, napad jo je bil vso spalil.

Kovaču je bilo nemogoče, da bi jo držal in prisililo ga je, da jo je zvezal. Neutrudno je tulila vso noč: "Imam ga v sebi! Imam ga v sebi!"

Naslednje jutro so me pozvali. Odrnil sem vse znane pomirjevalne pripomočke, toda brez uspeha. Znorela je. Potem se je razširila navzlic vsem oviram, ki jih je postavil visoki sneg, z nezasišano brzino od hiše do hiše vest, čudna vest: "Kovačev je obsedel hudič!" Od vsepovsod je drla množica skupaj, pa se ni upala v hišo. Od daleč je poslušala strašno kričanje glasu, ki je zvenelo tako, da ni slišil nobenemu človeškemu glasu.

Opozorili so našega župnika. Bil je preprost možak in je prišel hitro, oblečen v obredno oblačilo, kakor da hoče umirajočemu podeliti zadnjo tolažbo. Med tem ko so štirje možje ženo, ki ji je pena stala pred ustmi in so ji bili udje čisto zviti, tiščali na posteljo, je duhovnik z dvignjenimi rokami govoril svečano vse zarotitvene formule. Toda duh se ni dal pregnati.

In božič je prispel, ne da bi se bilo vreme spremenilo. Dan poprej me je duhovnik obiskal. Rad bi, je dejal, da bi ta nesrečnica prisostvovala nocojšnji službi božji. Morda napravi Bog čudež, ki bi jo rešil ob uri, ko ga je rabila žena.

Odgovoril sem mu: "Mislim kakor vi, gospod župnik. Če bo ta ceremonija nanjo vplivala (in nič drugega ni pripravnejšega, da jo pretrese), tedaj jo to lahko ozdravi tudi brez drugih pripomočkov." Stari župnik je odgovoril: "Vi niste verni, doktor. Pa pomagali mi boste, kaj ne? Prevzeli boste nalogo, da mi žensko privedejo?"

Obljubil sem svojo pomoč. Zvečerilo se je in nastala je noč in cerkveni zvonovi so se oglašili. Njih točeč glas se je širil daleč preko zasnežene in zaledene dežele. Temne postave so se bližale počasi v skupinah in sledile pokorno klicu zvona. Ščip je razsvetljeval z jasno in skrivnostno svetlobo vse obzorje, da je bila obupna osamelost polja še vidnejša.

Vzel sem štiri krepke moše in se podal v kovačnico. Še vedno je tulila na svoje ležišče privezana obsedenka. NAVZGLAV njene-mu odporu so jo oblekli v čisto obleko in jo odnesli.

Razsvetljena in mrzla cerkev je bila polna ljudi. Pevec so enolično peli, orglje so smrčale, navkeč malega ministranta je zvenel tiho in urejeval predpi-

sane gibe pobožnih vernikov. Zaprl sem žensko in njene paznike v farovško kuhinjo ter čakal na ugodni trenutek. Izbral sem trenutek, ki sledi obhajilu. Vsi kmetje, možki in ženske, so sprejeli obhajilo, da bi si izprosil milost svojega strogega Boga. Velika tišina je vladala, ko je duhovnik opravljal sveto opravilo.

Na moj migljaj so odprli vrata in četvorica mož je prinesla zblaznelo žensko v cerkev. Ko je zagledala luči, množico, ki je klečala na tleh, svetlo ožarjeni kor in pozlačeno monštranco, je bila tako besno okoli sebe, da bi se bila kmalu osvobodila in pri tem je tako strašno kričala, da je vztrepetala vsa cerkev. Vse glave so se dvignile. Ni bila več videti podobna kakšni ženski, pod našimi rokami se je zvijala s spačenim obrazom in norimi očmi.

Privlekli so jo do vnožja kora, nato so jo potisnili trdno na tla.

Duhovnik je bil vstal, čakal je. Kakor je spoznal, da jo držijo, je vzel monštranco, ki je bila obdana z zlatimi žarki in je kazala belo hostijo v sredi. Stopil je nekoliko korakov naprej, jo dvignil z obema rokama nad svojo glavo in jo držal proti blaznim, prestrašenim pogledom obsedenke.

Se vedno je tulila in oči so ji buljile na žareči predmet.

In duhovnik je stal tako nepremično, da bi ga lahko smatral za kip.

To je trajalo dolgo, dolgo časa.

Videti je bilo, da je žensko prijel strah in da je bila kakor začarana. Neprestano je strmel v monštranco in krči so jo še vedno strašno spreletavali, toda postajali so bolj redki. Se vedno je kričala, toda z glasom, ki je manj trgal srce.

In to je trajalo še dolgo.

Zdelo se je, kakor da oči ne more več povedati, kakor da so ji privezane k hostiji. Samo je čala je še in otrplo telo ji je postajalo mehkejšo in se je stegovalo. Vsa srenja je bila pokleknila in je pritiskala čelo k tlu. Obsedenka je sedaj hitro odpirala in zapirala veke, kakor da ni sposobna vzdrževati pogleda svojega Boga, in je molčala.

Nenadno sem opazil, da so ji oči zaprte. Zaspala je spanje mesečnikov, hipnotizirana, ne, premagana po vztrajnem gledanju v zlatu se bleščečo monštranco, premagana po zmagovitim Kristu. Medtem ko je duhovnik spet stopal k altarju, so odnesli žensko, ki je ležala še vedno nepremično, v njeno stanovanje. Ljudje so pretreseni zapeli hvalnico in kovačeva je spala štirideset ur nepretrgano, potem se je zbudila in se ni več spominjala ne svoje obsedenosti ne svoje rešitve. To, drage dame, je čudež, ki sem ga gledal sam."

Doktor Bonenfant je umolknil, potem je dodal s čudno presunjenim glasom: "Nisem se mogel vzdržati, da bi tega pismono ne potrdil."

Zmotila se je

"Pokaži mi pismo, ki si ga pravkar prebral. Vidim, da ga je napisala ženska roka, in ko si ga prebral, si prebledel."

"Da, tvoja šivilja mi je poslala račun."

Božič 1914

Kurt Heilbut

Dan pred Božičem so prinesli Hell Landa šest ur daleč na osilnici v vas, kamor prihajajo ranjenci od vseh strani.

Tu leže sedaj tesno drug poleg drugega. Že dolga dva dneva. Tretji dan jih nalagajo na voz, po dva in dva. Poleg Landa leži tovariš, s prestreljenimi prsi. Sanitetni voz odskakuje na trdih tleh; vsak sunek pa povzroča ranjencu nove silne bolečine. Iz ust se mu trgajo bolestni kriki, ki zamirajo v pridruženem stokanju.

Hell Land poizkuša, da bi z rokami podprl svojo ranjeno nogo. Pa je preslab, roke mu odpovedo. Od bolečin si grize ustnice, da bi ne kričal.

Enajst ur že traja vožnja. Enast ur se že vozijo — lačni in prezeblji. "Samo enkrat na vsej dolgi poti dobe kozarec toplega čaja. In dalje drdrazjo vozovi kljub vsem mukam! Samo proč! Proč, čim dalje proč od kraja, katerega se spominjajo z grozo v srcu!"

Proč, le proč od hiš, ki so se vnele med treskom topovskih granat! Proč od hiš, ki so bile polne ranjencev — vseh ni bilo mogoče rešiti. Okoli trideset jih je zgorelo v plamenih. Petdeset jih je končalo svoje življenje na prav tako strašen način v skednju pred vasio.

Noč se spušča na zemljo, ko pridrdrazjo vozovi do mesta. V nekem izpraznjenem šolskem poslopju jih polože enega poleg drugega na prgišče slame. Tu prebijejo noč in še naslednji dan.

Zvečer jim postavijo v sobo smrekovo drevesce. Tri, štiri svečke brle na njem in žalostno razsvetljuje sobo.

Duhovnik pride in jim čita božično prigodbo:

"In zgodilo se je v onem času, da je cesar Avgust izdal zapoved, da se vsi ljudje podpisajo..."

Toda besede o revnem rojstvu božjega deteta ne vzbude v njihovih srcih niti najmanjšega sočutja. Veselo oznanilo ne pomeni za nje nobene tolažbe, kajti neskončna je njihova lastna bolečina.

Naslednje jutro pride drug duhovnik in jim čita prigodo, ki so jo slišali prejšnji večer, še enkrat. V mrazu svetlega dne se zde besede še manj tople, kot sinoči v večernem mraku. Zdi se, da je to vse, kar jim moreta nuditi duhovnik in cerkev. Samo to obljubo torej, kateri več ne zaupajo.

Kako vse drugačen je mladi zdravnik, bled in upadel v obraz, ki bi rad vsakomur pomagal; izgleda, kakor da bi v spanju vedno znova doživljal vse strahote tistih dni. Prinese jim božično darilo: par komadov čokolade. Pravično jo razdeli med sedemnajst ranjencev. In glej, ker daje z ljubeznijo, se zgodi čudež: kot je bilo mogoče nekoč tisoče nasiti z enim kruhom, je tudi vsakemu izmed njih en kosček dovolj.

Zopet se znoči in zopet napoči dan.

Drugi božični dan. Zgodaj zjutraj že grme topovi. Vmes reglajo strojnice. Blíže, vedno

blíže mesta prihaja peklenko grmenje.

Zdravniki in sanitejci beže; vsak beži, kdor le more. Samo težko ranjeni ostanejo.

Izmučen pomisli Hell Land: To je torej konec? Pri vsakem strelu, ki udari nekje v bližini, jim vstane pred očmi ista strašna slika: goreče hiše, polne ljudi, ki niso v stanu, da se rešijo...

Tako čakajo ure in ure. Česa neki? Na granato, ki bo storila konec vsemu njihovu trpljenju? Na ljudi, ki morajo priti in jih rešiti? Saj niti sami ne vedo na kaj čakajo!

Ah, kdor bi mogel moliti! Sami ne morejo več. Skoro vsi so v teh dneh izgubili živo vero svojih otroških let. Saj ne morejo razumeti! Ne morejo razumeti, da je visoko gori na nebu Bog, ki vse te grozote dopušča. Bog, s čigar voljo in vednostjo se vse te strahote dogajajo!

V nekem kotu leži mlad častnik. Strel v glavo. Skoro ves čas se premetava v grozničavi mrzlici in blede. Kadar se mu vrne zavest, kriči in ječi: "Zakaj me puste tu ležati? Zakaj me ne pošljejo proč! Jaz sem vendar častnik!"

Reyše! Ali se tu, v predvorju smrti, ne nehajo pravice in razredne razlike? Ali niti tu, pred obličjem smrti, ne prevladuje človečnost med ljudmi?

Se veliko dni in noči je prebil Hell Land na bojnem polju. Nedej in delovnikov. Toda noben dan ni bil tako zelo žalosten, tako poln trepet, kot ta drugi božični dan leta 1914...

Tretji dan jih končno odpošljejo dalje, iz območja eksplozivno polnih granat. Zopet teko ure brez konca in kraja. Ure polne gorja in muke na vozovih, ki odskakujejo po trdi razorani cesti.

Vojna bolnica. Mrko izgleda v njej. Zdravniki, nosači, sanitetci delajo neumorno. Vsega ne zmorejo, preveč je za nje. Preveč jih je, ki jih kličejo od vsepovsod, od vseh strani. In vendar delajo več, kot zmorejo — v dveh dneh omagajo trije izmed njih valed napora! Zdravniki delajo noč in dan. Toda vsak dan prihajajo novi ranjenci. Stotine. Tisoči.

Vsega primanjkuje. Niti najpotrebnejšega ni več mogoče dobiti. Za dva hiši polni ranjencev je na razpolago ena sama nočna posoda! Zato morajo uboži pri vseh svojih bolečinah, mnogokrat ure in ure čakati, predno morejo opraviti svojo potrebo.

Mlad delavec leži poleg Landa. Leži tih in — z zaprtimi očmi. Težko trpi. Z njegovega ležišča se širi neznosen duh gnajočega mesa.

Nad kolenom ga je zadela krogla. Noge ni več mogoče rešiti. Drugo jutro ga odnesejo v sosedno sobo, da mu odrežejo nogo. Deset parov oči ga spremlja, ko ga nosijo. Vsi pozabijo, pozabijo par trenutkov na svoje lastno trpljenje. Težko jih je prizadela žalostna usoda tovariša.

Neprijetna tišina vlada v sobi. In sedaj sledi najstrašnejše. Na vse, prav na vse so bili pripravljeni: na krič, ječanje in vzdihovanje — samo na eno ne: On poje! Oni v sosednji sobi poje! Zdi se jim, kot da bi njih hoteli objeti blaznost! Nazadnje se zavedo: on poje v omotici! On poje — poje — med tem ko mu žagajo nogo! — ko mu žagajo njegovo nogo!

Dva dni nato je Hell Land na kolodvoru. Le ena misel se mu podi po glavi: sedaj je najhujše že prestano.

Opoldne nalože vse težko ranjene v vagone. V — živinske vagone. Samo malo slame je nastlane po tleh. Zopet leže kakšnih petnajst ur. Brez jedi, brez pijače, niti da bi si omočil ustnice. Drgetajoč od mraza in bolečin.

Zdi se, kot da nekdo grebe in trga v njihovih ranah. In močje jočejo — jočejo valed bolečin in mraza.

Na nekem kolodvoru stoji vlak ure dolgo. Kličejo — vpiljejo — zamaž; nihče se ne briga za nje.

Drugo jutro so na meji.

(Prevedel — n.)

Arkadij Averčenko:

Božični deček

Bilo je na svetli večer. Mrzel sever je brlil po ulicah, v vrtinčih dvigal sneg od tal in ga zaganzal ljudem v obraz.

Pisatelj Vedohov in slikar Poltarkin sta šla, zavita v topla kožuha, po zasneženih cestah. Hitela sta k božični priseditvi.

V duhu sta že zrla lepo pogrnjeno mizo, prižgane sveče na božičnem drevesu in lepa dekleta, ki bodo pri priseditvi.

Korak za korakom je bilo mrzleje.

"Težko je sedaj pisati božične povesti," pravi pisatelj. "Pišeš in pišeš, in povest je ali plehka ali tako strašna, da se je sam sramuješ."

Obstane in si prižge cigareto. Tedaj opazi v kotu veže majhno sključeno postavo.

"Glej, kdo stoji tam?" zakliče slikar.

"Dečko, kaj delaš tu?"

Tiho hlipenje se oglasi iz kota.

Počasi se pokaže iz raztrganih oblaci od mraza modrikasta roka in obokan obraz približno devetletnega dečka.

"Mraz, mraz!" zajecja deček s šklepetajočimi zobmi.

"Uboži zlomek," sočutno pripomni slikar. "Poglej njegove cunje."

Pisatelj zamišljen pogleda malega dečka in pravi na to:

"Povej, kakšen večer je danes?"

"Danes? Sveti večer."

"Da?"

"Več, kdo je to?"

Pokazal je obenem s konico gumijastih čevljev na zmrzujočega dečka.

"No?"

"To je zmrzujoči božični deček!"

"Hm. O tem ni dvoma," pripomni slikar.

"Da, to je znameniti, na svetli večer zmrzujoči deček. Končno ga vidim v resnici!"

Oba se sklonita nad dečkom in ga pazljivo ogledujeta.

"Da, da, vsakršen dvom je izključen. Resničen zmrzujoči deček... In tudi po koledarju ni zmote... Danes je svetli večer..."

"Čakaj. Oglej si ono hišo. Tam imajo prižgano božično drevo?"

"Da, v drugem nadstropju, četrto, peto, šesto okno!"

"Tako. Potem je vse v najlepšem redu."

"Kako v redu?"

"Deček zmrzuje v hiši, kjer se v stanovanju blešči v svetlih lučkah božično drevo. Kako šablonsko!" zakliče pisatelj. "Kolikokrat sem že čital o tem dečku, pisal, nekoč senci celo priobčil božični podatek o tem predmetu, in sedaj ga vidim prvič."

"Resnično!" odgovori smehljaje slikar. "Če bi danes pripovedovala, da sva videla na svetli večer ob vhodu razsvetljene hiše zmrzujočega dečka, bi se nama smejala!"

"Rekl bi, da sva banalna, in vendar tukaj stoji živ pred nama!"

"Kolikokrat je nastopal ta deček v božičnih povestih!"

"Če bi bila kmeta ali človeka, ki bi se nikdar ne čitala božičnih povesti, bi vzela tega dečka s seboj, peljala ga v gostilno, mu dala jesti in potem prižgala zanj božično drevesce. Tu imaš ti, ubogi deček! In zjutraj bi se zbudil v sveže pogrnjeni postelji in nad njim bi se sklanjal mužikov zaračen obraz."

Slikar zasmehljivo pogleda pisatelja. "Hm. Improvizacija ni slaba. Predmet: zmrzujoči in smrti otet deček!"

"Fuj, zlodej!" pravi pisatelj. "Vse odpuščajo pisatelju, le ne prostaškega sujeta, le nikaršne šablone nikoli. Pojdiva!"

"Počakaj," je neodločno pripomni slikar in gledal od mraza trepetajočega otroka. "Naj ga mar pustiva tukaj? Mar ga ne bi vedla v gostilno, mu dala jesti in preskrbela ubogemu zlomku kje posteljico?"

"Tako, tako!" nejevoljno odvrne pisatelj. "In jutri se bo zbudil v beli postelji in nad

posteljico se bo sklanjal bradat obraz ali ženska glava..."

"Si pa res slabe volje danes," pravi slikar, "nikakor nisi v božičnem razpoloženju. Pojdiva!"

Da, in kar zadeva snov o božični povesti...

Glasovi obeh utonejo v daljavi.

Tudi deček ob vhodu je obmolknil.

Sneg, ki je vedno gosteje nalezaval, je bolj in bolj zakrival njegovo telesce.

In ubogi deček je resnično zmrznil na svetli večer, ne da bi vedel, kakšen obrablen predmet je bil za pisatelja.

Nekaj o jajcih

Jajca so med živili, ki vsebujejo vitamine, na prvem mestu. To je pa tudi razumljivo, kajti iz sestavine jajca se mora ustvariti cel živ piščanec. Ker pa piščanec ne potrebuje vitamina C, zato ga tudi jajce nima. Pač pa vsebuje vitamine A, B, D, E in G. Poleg jeter in ribjega olja je jajce skoraj edina naravna hrana, ki vsebuje vitamin O. Množina je odvisna od stanja kokoši. Vitamin D dobe jajca, če dajemo kokošim ribje olje, kakor zdaj delajo na skoraj vseh kokoških farmah.

Jajca vsebujejo tudi lecitin, neke vrste fosforno mast, tega pa ljudje potrebujemo za živce in možgansko tkivo. Le malo je virov za pridobivanje te snovi. Poleg jajc je v tem pogledu znan še fižol soja.

Vse te posebne vrednosti jajca vsebuje rumenjak. Beljak vsebuje nekaj več kot protein in vodo. Zato marsikatera dieta predpisuje samo rumenjak.

Rumenjak je v vsaki obliki — surov ali trdo kuhan — lahko prebavljiv. Ljudje navadno trdijo, da so mehko kuhana jajca lažje prebavljiva kakor trdo kuhana. V obeh primerih pa gre za čisto mehanski problem. Ne točen ali trdo kuhan beljak presnove prebavni sokovi težko, če ga dobro ne zgrizemo, in prebava je potlej težavna. Mešanica rumenjaka in pomarančnega soka uživa velik sloves zaradi svoje skoraj medicinske vrednosti. Pomarančni sok izpopolni snovi, ki jih jajce nima, t. j. lastnost tvorbe kislin in vitamin C.

Barva lupine nima nobene zveze s kakovostjo jajca, temveč je odvisna od vrste kokoši. Bela jajca nesejo leghornske kokoši, ki jih gojijo na večini farm, ker so najboljše jajčarice. Narobe je pa barva rumenjaka v zvezi s hranilno vrednostjo jajca. Rumena barva pride od rumene snovi, ki je v tesni zvezi z vitaminom A, ki iz nje tudi izhaja. Čim bolj je torej rumenjak rumen, tem več očitno vsebuje vitamina A.

Najboljši naravni vir za to rumeno snov so zeleni listi. Zelena hrana torej daje jajčnemu rumenjaku polno barvo. Barva rumenjakov je prav tako kakor barva surovega masla močnejša, kadar kokoši in krave spet mladijo dobijo spet svežo travo. Zato je na dobrih farmah, kjer goje perutnino, na kakršni koli način skozi vse leto poskrbljeno za zeleno hrano. Najpogostejše sredstvo za kokoši je tako imenovana alfalfa moka. A suha hrana nikakor ni tako dober vir za vitamine kakor presna zelena hrana.

Milo za drago

Neki večer se mož opogumi in reče svoji ženi: "Srček, zdaj, ko sva poročena, te bom opozoril na nekatere napake, ki jih imaš."

"Nik

Tunikin božič

Napisala Ina Slokanova

— Koga boš vzela, Tunika, ti najljubše dekletu? Zardela je, pogledala v tla in molčala.

— Kaj ni še nikogar izbralo tvoje srce? Si se v večno devotnost zaobljubila?

Gromko se je zasmejal Matjašič in drzno motril zardevajoče dekletu.

Tunika je molčala. Ni hotela, da bi vedel ta človek za njeno najljubšo skrivnost. Tudi oče je molčal in jo mrko motril. Pa se je oglašil Pepek, njen desetletni brat:

— Saj ga ima, tistega Frančka z vrha.

— Molči! je siknila sramežljivo in vsa rdeča odbežala.

Zunaj vrat pa je postala in prisluhnila. Burno ji je tolklo srce.

— Tistega bajtarja z Vrha da ima Tunika? se je čudil Matjašič.

— Eh, kaj, je odgovarjal oče, ljudje besedičijo marsikaj. Sploh je pa Franček zdaj daleč. V mestu dela. — Ti se pa spat poberi! je zarohnel na Pepeka. Kaj se boš tukaj pretegaval in vtikal v pogovori, ki ti nič mar!

Tunika je drhtela za vrati. V izbi pa je oče trdo prbil:

— Tistega bo vzela, ki bo meni prav, in konec!

Ječe se je dekletu sedelo ob ognjišču. Nekje daleč, daleč se je čul Matjašičev smeh in očetov glas. Ni razumela, kaj sta govorila, in vendar je vedela predboro. Bilo ji je hudo, da bi bila najrajši umrla.

Tedaj se je spjalil Pepek v kuhinjo. Sedel je kraj nje in ji začel važno razlagati:

— Ti, Matjašič, je rekel, da bo tebe vzela za ženo in boš potem imenitna gospa. Oče pravi, da jim je prav.

Zdrnila se je, Pepek pa je dalje brbljal:

— Vidiš, pa ne boš Frančkova. Meni je to čisto prav. Matjašič ima konje, krave in ovce. Franček pa nima nič. Ko boš pri Matjašiču, bom prišel k tebi in bom jezdit žrebička Živka, kajne?

Tunika je planila pokoncu.

— Molči! je kriknila in ga udarila po ustih.

Fant je od bolečine zajčkal in začuden obmolnil. Le zakaj ga je Tunika udarila? Tega ni mogel razumeti.

Tunika je bdela v svoji tesni kamri in jokala v bele blazine. Sama sebi se je zdela kakor obsojenec, ki ima vključeno roko in noge in ga bodo odvedli na morišče. Tra je oče, njegova volja je železna. Kar obljubi, izpolni. Poslovstvo je zadolženo. Matjašič pa ima denar. Posodi mu, za obresti bo pa hotel Tuniko. In ona bo morala ubogati očeta. Morala bo postati žena temu izžitemu starcu, ki ima tako živalsko pohotne oči. Hui! Njen Franček je pa tako daleč in njezar ne ve. On dela in z žulji in trpljenjem gradi njuno srečo.

— Franček, moj Franček, je ihtela in z zobmi trgala blazine, pridi in odvedi svojo Tuniko, kamorkoli, samo odvedi jo, odvedi jo...

Odslej se je izogibala očeta in Matjašiča, ki je vse pogostje prihajal v hišo.

Bili so zadnji dnevi pred Božičem in Tunika, ki je nadomeščala umrlo mater, je imela polne roke dela. Čistila in pospravljala je po hiši ter mesila in pekla potice.

Neko jutro je prejela Frančkovo pismo iz mesta. Pisal ji je, naj ne zameri, ker ob praznikih ne bo prišel domov. Vožnja da je tako draga in kar praznih rok tudi ne more priti, pa bo ostal kar v mestu in shranil tisti denar, da bo svoj dom čimprej rešil dolga in bo Tunika vsaj drugo leto lahko njegova ljuba žena.

Bridko se je razjokala Tunika nad njegovim pismom in mu odpisala:

— Preljubi moj!

Najlepša ti hvala za pismo, ki sem ga z veseljem sprejela. Tudi jaz želim tebi prav vesele in blagoslovljene praznike. Drugače ti pa nimam sporočiti nič veselega.

Poljubljaj ji je vrnil in jo surovno grabil za prsti. Tunika je bila že na koncu svojih moči. Nič več se ni upirala, le tiho je jokala.

Tedaj so se zaslišali koraki na podstetju. Pepek in oče sta se vračala. Matjašič jo je izpustil in sedel za mizo.

Vsa v solzah, z raztrgano bluzo je stekla mimo začudenega očeta in se zaklenila v svojo kamrico.

V izbi se je pa v žadregi opravičeval Matjašič:

— Samo malo sem se poigraval z njo, pa je precej vsa iz sebe.

— To ima po materi, je odgovarjal oče, tudi ona je bila taka. Včasih se ni dalo prestajati z njo.

Tunika pa je polblazna od togote in studa jokala v svoji kamnici. Ko ogenj so jo žgali na vrata Matjašičevi poljubi. Ni se upala prižgati luči in se pogledati v zrcalo. Gnusila se je sama sebi. Kar v temi si je nalila vode v skledo, slekla bluzo in se umila. Potem si je počesala lase in se pranje oblekla. Ko je bila nared, je šele prižgala luč in se ogledala v zrcalu. "Uboga Tunika!" je rekla sama sebi, ko je videla svoje žalostne oči in od solz zardelo lice.

Utrnila je luč in tiho občemela na postelji.

Iz izbe se je zamolklo čul očetov in Matjašičev smeh. O čem govorita? Čemu se smejeta? Naj se čemurkuje. Tunika ne pride več dol. Tu bo počakala, da bo začelo vabiti k polnočnici. Potem pojde v cerkev. In potem, da, potem? Potem stopi k tistemu tolmunu pri treh vrhah, kjer dekleta v božični noči vidijo svojega dragega. Vsako leto se je namerjala, da stopi tja, pa jo je vselej premagala groza. Toda letos pojde, prav gotovo, da vidi, kaj ji je namenila usoda. Da.

Mrzlo ji je zagomazelo po hrbtu. Vsa je vztrepetala.

Tedaj je začelo vabiti k polnočnici. Moglo, slovesno je zadonelo od svete Ane, visoko je pel smiklavski zvonček, drobno, mehko je vabilo od daljnega sv. Andraža.

Zdrnila se je in prisluhnila. Tako dobrodejno je božala pesem zvonov njeno ubogo, izmučeno srce, da se je za nekaj hipov vsa predala tej dobrodejni slasti. Matjašič, oče in vse kar se je bilo zgodilo tisti večer, se je odmaklo nekam daleč, daleč in nazadnje so bile to le še hude sanje, ki jih je prespala in se zbudila v solčno, lepo jutro.

Prižgala je luč. Namočila robec v mrzli vodi in si še enkrat skrbno otrla oči, da ne bodo videli v cerkvi, da je jokala, potem je pa tiho odhitela iz hiše. Nič več ni snežilo. Izza oblakov je pogledovala luna. Snežne strehe so se lesketale v mesečini. Mrz je rezal do kosti.

Hitela je po beli gazi. Razsvetljena okena so ji prijazno mežikala. Iz dalje se je slišala božična pesem. Bilo je še zgodaj za k polnočnici, zato je bilo na vasi še malo ljudi. Tunika je hitela, da bi bila v cerkvi med prvimi. Na pol poti se ji je pridružil Lizi, prijateljica iz otroških let. Veselo je čebljala in ni opazila Tunikinih žalostnih, kratkih odgovorov. Čim bliže sta prihajali cerkvi, tem več ljudi je dohitelo in prehitevalo. Ko žive reke so se stekale množice od vseh strani in hitele proti razsvetljenemu božjemu hramu. Smeh je odmeval iz dekliških vrat. Z vriskom so mu odgovarjali fantje. Z vrha pa je vabljala, pela in vriskala pesem zvonov.

Ko sta dospeli, je bila cerkva že nabit polna. V gneči se je Tunika ločila od Lizi. Hotela je biti sama s svojimi mislimi in svojo molitvijo. Stisnila se je k zidu pod korom in se ogledala na moško stran. Zapazila je Pepeka in starega hlapca, ki sta klečala spredaj. Očeta in Matjašiča ni bilo. Srce se ji je stisnilo. Vse kar je preživela zvečer, ji je spet tako jasno stopilo pred oči, da je zastokala. Zastrela je v oltarno sliko. Med lučmi in rožami se je smehljala božja mati. Tuniki se je zazdelo, da se smehljaja prav njej. Le zakaj se ji smehljaja? Ali ne ve za njeno bolečino? Ali pa ve in jo sme hljanjem tolski? In še sama se je drobno nasmešnila.

Molila in pela je z ljudmi, nje misli so pa bile pri treh vrhah, ob onem skrivnostnem tolmunu, kjer dekleta v božični noči vidijo svojo usodo. Tudi ona jo bo videla, kmalu, skoraj... Takoj po povzdigovanju pojde iz cerkve, da je katera ne prehitijo.

Nemirno v tesnobnem strahu ji je utripalo srce. Nič več ni mogla moliti ne peti. Le ustne je še pregibala, blede in suhe, ko da je vročična.

Po povzdigovanju se je še enkrat ozrla v oltarno sliko. Kakor prej se ji je smehljala nebeška Mati. Pokleknila je, se pokrižala in naglo odhitela iz cerkve.

Ko pijana se je opotekala po snežni gazi. Sprva je hitela, potem pa je postal njen korak vse počasnejši. Ledena groza ji je stiskala srce. Najrajši bi se bila obrnila in pobegnila. Moram, moram, moram, si je neprestano dopovedovala. Izgubila je gaz in bredla sneg, segajoč ji do kolena. Smreke so molčale okoli nje. Kakor mrke, neme stražarke nečesa velikega, groznega so svačreke iztezale veje nad njo.

Iz cerkve je pa odmevalo:

"Slava Bogu na višinah in mir ljudem na zemlji!"

"Franček, Franček!" je šepetala Tunika in se opotekala dalje.

Obstala je in prisluhnila. Iz dalje se je čulo rahlo žuborenje potoka, ki se je izlival v tolmun. Srce ji je hotelo prsi raznesti. "Moram, moram!" je kriknila in planila naprej.

Šele ob vrhah, ki so jo sključene stare čarovnice stražile tolmun, se je ustavila. Vse črn in preteč je ležal pred njo. Ni se upala pogledati vanj. Počasi, opotekajoče se je približala prvi vrbi in se je oklenila. Njene brezkrvne ustne so klicale:

— Franček! Franček! Franček!

Postalo jo je strah lastnega glasu, ki je tako hripavo in tuje zvenel v tem strahotnem kraju, in je umolknila. Oprjela se je mokre veje in stopila po splozkem bregu. Moram, moram, si je dopovedovala. Opotekala se je in spodranila in da se ni držala veje, bi bila padla v vodo.

Ko je bila spodaj je počasi obrnila glavo in boječe pogledala v črno, rahlo trpetajočo gladino. Medlo se je svetlikalo v njej mesečina. Ničesar ni videla. Sklonila se je. "Franček, Franček!" je šepetala. Zdanč je mesečina na gladini vztrepetala in se zgrnila. Bel obraz se je oblikoval iz nje, ves megličast, prozoren in trepetajoč. Tunika je gledala, gledala... Obraz v vodi se je smehljaj. Tunika je zagledala drobno, živalske oči, četinasto brado...

— Matjašič! je kriknila v grozi in si zakrila oči. Noge so ji kleknile, zdrnila je po strmem bregu.

Voda je pljusnila in kakor v začudenju zasumela. Potem je pa obmolila. Le potok, ki se je izlival v tolmun, je žuborel...

Božič v domu brezdomcev

Dva dni pred božičem sva se dobila na cesti.

— Si razpoložen za majhno avanturo na sveti večer?

— Kakšno avanturo?

— Na dva kratka božična obiskava bi šla. Najprej bi se oglašila pri tistih, katerih domu manjkajo razen stropa tudi vse štiri stene, potem pa pri onih, katerih hiša sicer ima stene in strop, le da vratom manjkajo kljuke. Pogledat bi šla, kako preživljajo Božič ljudje na koncu in na začetku naših dni.

— Oprostite, ampak res ne vem, kje je vse to.

— Eh, kako malo se spoznaš v zadevah modernega sveta. V mislih mam dvoje najbolj imenitnih, najbolj zanimivih hiš pri nas: mestno ogrevalnico za brezposelne pa poboljševalnico za mladoletne zločince.

V kotu med kralja Petra kassarno, klavnico in živinikim sejmščem, v en najtemnejših, najbolj zavrženih ulic Ljubljane, stoji dom, ki ga je bila mestna občina poklonila brezdomcem. Pritlikava, nedozidana baraka, ki so jo bili začeli nekoč graditi za kdo ve kakšno akkladičo, a ko je zmanjkalo materiala, da bi ga bili spravili vanj, so jo uporabili za poslednje zavetje onih, ki jih je družba izločila in odločila kot bivaše ljudi.

Ko sva stopila v temno mrčno predurje, je od nekdaj prijetno cvrčelo. To je gospod osterbnik v svoji sobici tik vhoda vrtil na pečici nekakšno prežganje, da bo za približek božični večerji. Potrkala sva na vratih pred sabo in stopila čez prag.

— Dober večer.

V veliki, slabo osvetljeni dvorani se je zganilo kakšnih dvesto ljudi, razgubljenih po praznem pogradu ob zidu, okrog dveh velikih železnih peči, ki sta se bili pravkar toplo razgoreli na obeh koncih prostora, in okrog dolge, skrbno izmite kuhinjske mize, kjer se je bila zbrala partija igralcev in vlekla špano. Po vsej sobi je prijetno dišalo po čistoč in porabljenem milu, dišalo je po delu, ki so ga bili potrošili ti dela odvajeni ljudje že vse te dni, da bi si za sveti večer čim bolj olepšali prostor, ki jih je družba obsodila vanj. A zaman je ostal ves njihov žgoči trud: usoda ni kakor kuhinjska miza, da bi jo vzor v roke in po porlbal za Božič, za novo življenje — tu ne bi zalegle niti krtače tega sveta.

Sredi gospodarske pospravljenosti so se sedeli vase zakrknjeni mrki, daleč od misli, da bi to njihovo predpraznično čiščenje utegnili vendarle biti samo podoba nekega daljnega, velikega čiščenja, ki bo moralo tudi njim priti lepih, svetlih dni, in ko sva pozdravila, je bilo komajda komu mar, da bi nama odvrnil.

Samo nekdo, ki je sam vase zgrbljen slonel z nekaj tovariši pri peči, je jedko pripomnil, ne da bi se bil ozrl:

— Kolikor vem, so obiski po hišnem redu prepovedani.

— Oprostite, sva se okrenila k njemu, midva sva novinarja, pa bi rada...

— Nam ni treba nobenih novinarjev.

Bilo je v resnici treba skoraj zamotanega uradnega postopka, preden sva smela ostati. A ko so se dva, trije le toliko omečali, da so dali kakšno skopo besedo od sebe, je prihajalo gradiva na dan, da bi človek pisal romane in obtožbe, pa še do konca ne bi mogel izreči dovolj neusmiljene sodbe sveta. Strogi človek izza peči, ki mu je hišni red mestne ogrevalnice ostal poslednja dediščina vseh socialnih zakonodaj, je bil svoj čas uradnik ugledne instance, pa je izza pisarniškega pulta moral na cesto. Nekaj let praznega postavljanja po vogalih, sto in sto večerov, ko ne več, kam bi krenil čez noč tisoč dni "varljivega upanja", da bo jutri, pojutrišnjem spet lahko prišel za pero in delat, delat — ah, takole se ti ne zdi vredno, da bi pred kom odpiral dan, a kaj šele srce, in

smeti po tleh in da ljudje nič radi ne pospravljajo za sabo.

Takšen je svet, v katerem žive ti ljudje, in vendar pod pepelom še zmerom tle iskre živega ognja. Najmlajši izmed njih — prav mladim je dandanes najtežje na svetu, ker se ne morejo tako naglo vdati v usodo kakor stari — najmlajši izmed njih je fant, ki bi lahko bil pod vsakim drugim solncem deželen triumf, samo ne pod solncem naših dni. Malo prežgodaj je bil iz očetnje hiše postavljen pod milo nebo, pa se v resnici do svojega 22. leta še zmerom ni mogel ustaliti in udeliti. Razred gimnazije ima za sabo, nekaj mesecev pouka pri peku, potem pa je poizkušal tako in tako. Na svojem romanju skozi čas je videl Dunaj, Berlin pa še nekaj velikih evropskih mest. Pomagal je akademskim slikarjem in čudili so se njegovemu izrednemu talentu. Poizkušal se je vpisati na zagrebško akademijo, pa kje bo človek spravil skupaj tolikšen denar! Z neverjetno vztrajnostjo in z nič manjšim darom se je mimogrede naučil žonglirskih umetnij, da bi se z njimi med študijami preživljal, a ko mu je akademija padla v vodo, je vse skupaj zagrenjen odvrnil. Zdal strategično pripravlja nov naskok na srečo in ljudi: z občudovanja in spoštovanja vredno vnuemo se izpopolnjuje v sportu in v resnici dosega prav lepe uspehe.

— Ko odnesem rekord, ni amenta, da se mi pot v življenje ne odpre.

S svetlim ponosom je privlekel svojo košaro izpod pograda in nam pokazal vrsto diplom, ki si jih je priboril doslej.

Cez čas so prišli gospodje z magistrata, pričel se je oficelni del: nekaj skromnega smrečja in sveč, božični nagovori, praznična večerja. V ogrevalnici velja, kar se tiče obrokov, zapadneevropski aristokratiški sistem: kosilo ob treh, večerja ob devetih — takrat namreč kuhinja Delavske zbornice zaključuje svoj promet, pa vaak dan eden izmed prebivalcev azila na vozičku pripelje od vsega pomalo, kar je bilo na jedilnem listu. Ko so bili uradni nagovori končani, je poprosil še eden izmed brezposelnih za besedo in dejal:

— Eno samo prošnjo imamo, gospodje, na vas. Zima zmerom huje pritiska, vsi se radi držimo ogrevalnice, pa nimamo kuriti s čim. Stene so tenke, vsak vetrič jih prepriha, pa je že takšen mrz, da je od vruga. Samo tega prosimo, gospodje, če bi bil kje kakšen košček odveč — odrajtajte ga ogrevalnici.

L. Mrzel.

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

Nova VELIKA KUCHARICA

Po dolgoletnih izkušnjah in preizkušnjah je Felicita Kalinšek svojo veliko Kuharico vnovič spopolnila in predelala. Ta izdaja je sedaj osma, kar pomeni za slovenske razmere več kakor še tako gostobesedna reklama.

Na več kakor 700 straneh je strnila odlična in priznana avtorica vse stare in najnovejša dogmna kuhinjske umetnosti. Svoj je obdelala nad vse pregledno, lahka receptov je izbrala. TO JE NAJPOPOLNEJŠE DELO, KI GA IMAMO NA TEM PODROČJU. Oprema knjige je razkošna. Natisne je slika v besedilu, 34 pa je novih barvnih tabel, ki jih je narisal Dragotin Humek...

Vsaka gospodinja, ki se zaveda svoje odgovornosti za zdravo in pravilno prehrano družine, si mora to knjigo omisliti. Vsaka gospodinja se mora namreč priučiti umetnosti, kako bo svojim domačim nudila zdravo hrano v potrebni izbiri in menjavi. Vsaka gospodinja bo hotela tudi svoje goste iznenaditi s posebno izbranimi jedili. Za vse to ji bo najboljša vodnica in učiteljica ta SLOVENSKA KUCHARICA

Četudi je sami natis knjige v vseh pogledih ne samo vsebinsko, ampak tudi tehnično popolnejši od vseh dosedanjih izdaj, je cena knjige sedaj znižana. \$5. (Polnočno plačano ml.)

Naročite pri Velja samo KNJIGARNE SLOVENIC PUBLISHING COMPANY 216 West 18th Street New York, N. Y.

GOSPODINJE IN DEKLETA, TO JE KNJIGA ZA VAS!

